

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**HUDEBNÍ ČINNOSTI S DVOULETÝMI A
TŘÍLETÝMI DĚTMI A JEJICH ZAČLENĚNÍ DO
PROGRAMU VÝCHOVNÉ PRÁCE V MŠ TYMÁKOV**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Zuzana Hubaczová

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Štěpánka Lišková, Ph.D.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 15. srpna 2020

.....

vlastnoruční podpis

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí PhDr. Štěpánce Liškové, Ph.D. za její trpělivost, laskavost, odborné vedení, cenné rady a připomínky týkající se vypracování této bakalářské práce.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA DVOULETÉHO A TŘÍLETÉHO DÍTĚTE.....	5
1.1 PSYCHICKÝ VÝVOJ.....	5
1.2 OSAMOSTATŇOVÁNÍ, NÁSTUP DO MŠ.....	7
1.3 MOTORICKÉ DOVEDNOSTI A INTENZIVNÍ ROZVOJ ŘEČI.....	7
2 HUDEBNOST DVOULETÝCH A TŘÍLETÝCH DĚTÍ	9
2.1 VÝZNAM RODINY A MŠ V HUDEBNÍM VÝVOJI DÍTĚTE DO TŘÍ LET	10
2.2 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI.....	11
2.3 HUDEBNÍ DOVEDNOSTI	14
2.3.1 Hudební dovednosti dětí do tří let	14
3 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	16
3.1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA.....	16
3.2 OBLASTI RVP PV SE ZAMĚŘENÍM NA HUDEBNÍ VÝCHOVU U DĚTÍ V NEJMLADŠÍCH ODDĚLENÍCH MŠ	16
3.2.1 Dítě a jeho tělo	17
3.2.2 Dítě a jeho psychika.....	17
3.2.3 Dítě a ten druhý.....	18
3.2.4 Dítě a společnost	18
3.2.5 Dítě a svět.....	19
4 HUDEBNÍ VÝCHOVA V MŠ	20
4.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA DVOULETÝCH A TŘÍLETÝCH DĚTÍ V MŠ	22
4.2 VÝZNAM HUDBY V RÁMCI ADAPTACE A KAŽDODENNÍHO REŽIMU MŠ.....	23
4.2.1 Rozvoj rytmického cítění dětí dvou a tříletých.....	24
4.3 PĚVECKÉ ČINNOSTI	25
4.3.1 Pěvecké činnosti v MŠ	26
4.3.2 Práce s říkadly.....	27
4.3.3 Práce s písní.....	28
4.4 INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI.....	32
4.5 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI.....	34
4.6 POSLECHOVÉ ČINNOSTI.....	36

5	HUDEBNÍ ČINNOSTI 2 – 3LETÝCH DĚTÍ V MŠ TYMÁKOV, TŘÍDA SLUNÍČEK	40
5.1	MŠ TYMÁKOV – CHARAKTERISTIKA PRACOVÍŠTĚ.....	40
5.1.1	ŠVP MŠ Týmákov	40
5.1.2	Metody a formy práce MŠ Týmákov	41
6	HUDEBNÍ ČINNOSTI 2 - 3LETÝCH DĚTÍ V MŠ TYMÁKOV (ZKUŠENOSTI Z VLASTNÍ PRAXE)	42
6.1	PODZIM, TO JE MILÝ HOST, BARVÍ NÁM SVĚT PRO RADOST	42
6.1.1	Praktické ukázky hudebních činností s nejmladšími dětmi v MŠ Týmákov.....	43
6.2	ZIMA TA JE TAKY PRÍMA.....	49
6.2.1	Praktické ukázky hudebních činností s nejmladšími dětmi v MŠ Týmákov.....	49
6.3	VÍTÁME TĚ, JARO	53
6.3.1	Praktické ukázky hudebních činností s nejmladšími dětmi v MŠ Týmákov.....	53
6.4	TĚŠÍME SE NA LÉTO	58
6.4.1	Praktické ukázky hudebních činností s nejmladšími dětmi v MŠ Týmákov.....	59
	ZÁVĚR.....	63
	RESUMÉ.....	64
	SUMMARY	65
	SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	66
	SEZNAM LITERATURY	66
	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	68
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	70
	SEZNAM PŘÍLOH	I
	PŘÍLOHY A – SKLADBY URČENÉ K PĚVECKÝM ČINNOSTEM DVOULETÝCH A TŘÍLETÝCH DĚTÍ V MŠ	III
	PŘÍLOHY B – SKLADBY URČENÉ K POSLECHOVÝM, POHYBOVÝM A INSTRUMENTÁLNÍM ČINNOSTEM DVOULETÝCH A TŘÍLETÝCH DĚTÍ V MŠ	XI
	PŘÍLOHY C – UKOLÉBAVKY PRO DĚTI V MŠ.....	XVI

ÚVOD

Na výběru tématu mé kvalifikační práce „Hudební činnosti s dvouletými a tříletými dětmi a jejich začlenění do programu výchovné práce v MŠ Tymákov“ měly podíl tři hlavní faktory. V první řadě šlo o mé pracovní zařazení, s nejmenšími dětmi v MŠ jsem pracovala, druhým důvodem byl můj celoživotní zájem o hudbu jako takovou, a do třetice zkušenosti a zážitky z povinné studijní praxe. Tam jsem totiž zjistila, že řada učitelek se hudebním činnostem ve třídě věnuje jen okrajově. Některé dokonce považovaly zpěv za nutné zlo. Pravdou je, že autentická hudba se v životě dnešních lidí objevuje stále méně. Dřív se zpívalo běžně při téměř jakékoliv činnosti, ale dnes už bohužel neplatí rčení „*Co Čech, to muzikant*“.

Můj život ale provází hudba odjakživa. Navštěvovala jsem ZUŠ, několik let konzervatoř, studovala hudební vědu, a nakonec se profesně ocitla u **předškolních dětí**. Cítím to jako zodpovědnost, mít tak velký podíl na tom, jaký vztah budou mít tyto děti k hudbě. Zároveň je to ale také obrovská radost z toho, že jsem ten, kdo může jejich vývoj v této oblasti alespoň částečně ovlivnit. V bakalářské práci bych ráda poukázala na jedinečnou a nezanedbatelnou roli hudby v našem životě a chtěla bych vyzdvihnout nezbytnost hudebního vzdělávání už od raného věku. Hudba ovlivňuje celkový rozvoj osobnosti, působí blahodárně na tvořivost, představivost, komunikaci, vede k duševní i fyzické pohodě, napomáhá rozvoji řeči a jazyka.

V teoretické části se budu věnovat významu hudby v životě dítěte do tří let, ve stručnosti představím jednotlivé hudební činnosti a Školní vzdělávací program MŠ Tymákov. Původním záměrem této práce bylo představení konkrétních již zrealizovaných činností s dvouletými a tříletými dětmi v MŠ Tymákov. Po dohodě s konzultantem však dochází ke změně ve vyústění praktické části bakalářské práce. Modelové lekce, které měly být původně odzkoušeny a reflektovány praxí v MŠ, byly z důvodu nemožnosti docházet do třídy nejmladších dětí¹ zaměněny za návrhy činností s dětmi v uvedeném věku. Ty vznikly na podkladě zkušeností s už dříve absolvovanou praxí a též na základě studia literatury a výběru vhodných aktivit z ní. V poslední části práce tak směřuji k uvedení modelových

---

¹ V průběhu školního roku jsem byla ze třídy dvou až tříletých dětí přeložena k předškolákům. Uzavření škol v nouzovém stavu země, ale i jejich následné otevření, však způsobilo, že přístup k nejmenším dětem mi byl odepřen, a některé naplánované aktivity jsem tak v praxi nebyla schopná opětovně ověřit a zrealizovat

návrhů **hudebních činností**, jež reflektují mou dosavadní práci s dětmi uvedené věkové kategorie a o kterých se domnívám, že by mohly být zařazeny do výchovně vzdělávacího programu i jiných **mateřských škol**.

Při mapování výzkumného pole jsem objevila diplomovou práci Bc. Jany Peškové, která se již zabývá hudebními činnostmi v mateřské škole se zaměřením na dvouleté a tříleté děti. Věnuje se ale především výzkumu jednotlivých hudebních činností z pohledu pedagogů a také hudebnímu prostředí v rodině. Ve své bakalářské práci bych chtěla předložit spíše konkrétní návrhy hudebních činností vhodných pro praxi, které směřují k celkovému rozvoji hudebních schopností dětí. Ráda bych, aby má práce posloužila především jako zdroj inspirace začínajícím pedagogům, kteří budou s uvedenou věkovou skupinou pracovat.

1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA DVOULETÉHO A TŘÍLETÉHO DÍTĚTE

Období zhruba od jednoho do tří let věku je nejčastěji charakterizováno jako období batolecí. Dochází v něm k velkému rozvoji řeči, k prvnímu osamostatňování a významnému rozvoji pohybových dovedností. Vývoj není plynulý a rovnoměrný, střídají se období rychlého a pomalého vývoje s obdobími stabilizace. Některé děti postupují ve vývoji pozvolna a postupně, u jiných se objevují ve vývoji velké skoky. Individuální rozdíly ve vývoji je třeba vždy respektovat. Každý jedinec je ovlivňován vlivy biologickými, sociálními a psychickými. Na psychický vývoj má velký vliv dědičnost, ale dalšími důležitými faktory jsou též prostředí, výchova a sociální zázemí.

1.1 PSYCHICKÝ VÝVOJ

Podle Erika H. Eriksona (VÁGNEROVÁ, 1999) zažívá každý člověk osm věků, kdy v každém jde o souboj dvou vztahů. Na konci každého období pak z těchto soubojů vzejde nová ctnost. Dítě do tří let spadá do druhého z osmi období, které se vyznačuje vztahem autonomie versus stud. Dítě potřebuje rovnováhu a pevný řád, reaguje v závislosti na požadavcích okolí, prosazuje vlastní vůli. Rozvíjenou ctností je v tomto případě právě vůle.

Jean Piaget (VÁGNEROVÁ, 1999) přiřazuje dítě do dvou let do senzomotorického období, vycházejícího z konkrétních činností dítěte (od reflexů k záměrnému opakování), řešení pokusem omylem. Následuje období symbolického a předpojmového myšlení, které přetrvává po celé předškolní období. Myšlení je velmi konkrétní, dítě je egocentrické.

Řada psychologů považuje za zásadní uspokojování potřeb. Vychází z poznatků, že každý potřebuje ke správnému vývoji uspokojovat určité potřeby, a ty se do tří let výrazně proměňují. Abraham H. Maslow (DRAPELA, 2008) je zaznamenává od bazálních potřeb nižšího řádu přes příslušnosti do skupiny a respektu okolí. Zdeněk Matějček a Josef Langmeier (Matějček, 2008) vytvořili teorii psychické deprivace a vymezili základní psychické potřeby:

- *„Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů. Pro člověka znamená, že se nebude nudit ani nebude přetěžován.*
- *Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech. Základní potřeba umožňující myšlení. Z podnětů se mají stát zkušenosti, poznatky.*

- *Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů. Tato potřeba přináší dítěti pocit životní jistoty a je podmínkou pro žádoucí vnitřní uspořádání jeho osobnosti.*
- *Potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty. Je podmínkou pro stanovení hodnotných cílů, zdravého vědomí vlastního JÁ.*
- *Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy. V psychologickém měřítku jde o rozpětí mezi otevřeností a uzavřeností osudu, nadějí a beznadějí, mezi životním rozletem a zoufalstvím.“²*

Nejsou-li tyto potřeby dlouhodobě naplňovány, především v raném věku, vede to k psychické deprivaci. Vzhledem k tomu, že ve věku dvou až tří let začíná většina dětí navštěvovat mateřskou školu, je právě ona tím důležitým činitelem, který se na dalším vývoji dítěte významnou měrou podílí.

Hudební motivace

Co se však hudby týče, primární (fyziologická) hudební motivace vzniká však daleko dříve před vývojem řeči. Nevyvolává ji žádný zvláštní podnět, je zakotvena v lidské přirozenosti. František Sedlák popisuje, že vzniká „z vnitřní stimulace, z neuvědomělého, spontánního a impulsivního stavu napětí spojeného s vrozenou motivační dispozicí k pohybu a k orientačním reakcím, z potřeby hravé činnosti, z manipulace a experimentace, z afektivních podnětů a z přirozené touhy po pěveckém projevu.“³ Vladimír Helfert zase udává, že hudebnost je prapůvodní a praspontánní vlastností psychického organismu, která má mnoho společného s pudovostí. (HELPERT, 1970). Sekundární (psychická) motivace vychází z vnějších podnětů. U dětí předškolního věku je podněcována zejména hudební hrou.

Termíny primární a sekundární motivace používal František Sedlák⁴. V jiných publikacích (POLEDŇÁK, 1984) se můžeme většinou dočíst o motivaci vnitřní a vnější. Mezi vnitřní činitele (introtivy) řadíme potřeby, pudy, emoce, zájmy. Vnějšími činiteli (incentivy) jsou zásahy z vnějšku. V případě malých dětí v mateřské škole má vnější motivaci v rukou hlavně pedagog.

---

² MATĚJČEK, Z.: *Co děti nejvíc potřebují*. Portál, Praha 2008, s. 37-38.

³ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 88

⁴ Tamtéž

1.2 OSAMOSTATŇOVÁNÍ, NÁSTUP DO MŠ⁵

Dítě ve věku kolem dvou let si začíná více uvědomovat sebe sama. Začíná toužit po sebeprosazení, chce provádět některé činnosti samo a postupně se tak osamostatňuje. Nástup do mateřské školy je však zcela novou zkušeností. Většinou se jedná o první odloučení od rodičů, a ne takové, jak si dítě samo usmyslí a na chvíli od matky odběhne. V případě mateřské školy jde o separaci pasivní, o zcela novou a neznámou situaci, do které je dítě uvrženo. Jak toto odloučení zvládne, závisí ve velké míře na stupni rozvoje jeho psychiky. Kromě odloučení, ale vznikají v mateřské škole také nové vazby. Dítě začíná navazovat vztahy s vrstevníky a vytváří první kamarádství. Sociální situace v MŠ jsou pro něj zcela nové, a v porovnání s rodinnými neméně důležité. Kromě toho se zde dítě setkává s učitelkou, která určuje pravidla společného soužití, snaží se k dítěti chovat partnersky a zároveň na něj působit výchovně. Často zcela jinak než rodiče. Nástup do MŠ je pro děti tedy velmi zátěžový, především psychicky. Úkolem učitelů je dbát na jejich individuální potřeby, přistupovat k nim s láskou a péčí a nepřetěžovat je.

1.3 MOTORICKÉ DOVEDNOSTI A INTENZIVNÍ ROZVOJ ŘEČI

Expanzivní vývoj zaznamenáváme především u hrubé motoriky. Dvouleté dítě se s nadšením pouští do jakéhokoliv pohybu. Chodí, leze, skáče, projevuje se zvýšenou pohybovou aktivitou. Pro uplatňování pohybových aktivit je potřeba zajistit dostatečný prostor. Neuspokojená potřeba aktivního pohybu, nebo jeho omezování, vyvolává u dítěte napětí. Rozvoj jemné motoriky je zřejmý především u sebeobsluhy, dítě se dokáže samostatně najíst a napít, staví a bourá kostky, manipuluje s rozličnými předměty. Je všeobecně známo, že děti se nejlépe učí nápodobou a na základě tzv. dovednostního tréninku. Častým opakováním určité činnosti docílíme toho, že si ji podvědomě osvojí. Stále většího významu nabývají v tomto věku také tvořivé aktivity – kreslení, modelování, a v neposlední řadě i hudebně – pohybové činnosti. Hudba a pohyb patří mezi základní vyjádření dětského pohybu. Hudebně pohybové činnosti jsou základem pro rozvoj hrubé motoriky, umožňují seberealizaci, rozvoj hudebního cítění a pro děti tvoří součást každého

---

⁵ SPLAVCOVÁ, H., KROPÁČKOVÁ, J.: *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*, Portál 2016

dne. Propojení tělesné a hudební výchovy je naprosto přirozené. V tomto období jsou děti velmi zvědavé, a tak je předávání nových poznatků právě prostřednictvím nových her, básniček a písniček navíc více než vhodné. „*Zatímco kojenecké období se vyznačuje křikem, který je základním a vrozeným reflexem, v tomto období začíná dítě vytvářet i první pěvecké pokusy. Jedná se ale spíše o spojení řeči s hudbou, kdy vzniká tzv. **mluvozpěv** neboli zpívaná řeč.*“⁶

„*Dvouleté děti různě se slovy experimentují, s radostí opakují nejenom některá slovní spojení, ale i krátké říkanky. Mezi nejoblíbenější patří ty, které jsou spojeny s rytmizací či pohybem, z tohoto důvodu by je učitelky měly zařazovat do běžné vzdělávací nabídky a zároveň dětem nabízet.*“⁷ Délka trvání cílených činností by sice neměla u mladších dětí, v podstatě ještě batolat, přesáhnout 5–10 minut, u starších 10–15 minut, ovšem písničkou či říkankou můžeme v průběhu dne doplnit jakoukoliv činnost (Srov. Kap. 4.1). Dítě má přirozenou touhu hudebně se projevit. Dvouleté děti ovládají v průměru 200-300 slov, tříleté zhruba 700, a slovní zásoba, jak aktivní, tak pasivní, je ve školce výrazně rozšiřována. Mateřská škola totiž přispívá k posilování veškerých komunikačních dovedností. Dítě zde má příležitost komunikovat ve zcela nových situacích, nabízí se mu nové možnosti k aktivní řeči. Potřebuje se domluvit s dětmi, s učitelkou, následně se podělit o zážitky s rodiči. „*Zvládnutí řeči je pro dítě doslova objevitelská činnost, protože objevuje kouzlo dorozumění, prosazení svých přání i příjemnost slovního ocenění.*“⁸

---

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2017, s. 361

⁷ SPLAVCOVÁ, H., KROPÁČKOVÁ, J.: *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*, Portál 2016, s. 50

⁸ KOŤÁTKOVÁ, S.: *Dítě a mateřská škola*, Grada Publishing, Praha 2008, s. 26

2 HUDEBNOST DVOULETÝCH A TŘÍLETÝCH DĚTÍ

Téměř každé dítě přijde na svět s jistými předpoklady k tomu, aby si vytvořilo určitý vztah k hudbě, a následně si osvojilo dovednosti, které umožňují hudební činnost. Kvalita hlasového nebo např. sluchového ústrojí patří mezi vrozené dispozice, které vedou vlivem působících podnětů k hudebním schopnostem. Hudebním vývojem dětí a jejich hudebností se u nás zabývali František Sedlák v publikaci *Hudební vývoj dítěte – analytická studie* (1974), spolu s Hanou Váňovou pak v knize *Hudební psychologie pro učitele* (2013) nebo například Miloš Kodejška v publikaci *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku* (2002).

Definice hudebnosti

Někdy se o hudebnosti hovoří jako o nadání, což není zcela v pořádku. Pokusíme se zde stručně uvést odlišnosti na základě prostudované literatury. Milan Holas (2001) označuje hudebnost za základní kategorii určující vztah člověka k hudbě. Podle něj je hudebnost „specifickou vlastností osobnosti představující otevřený systém s hierarchickým uspořádáním jednotlivých elementů jeho struktury“⁹. Nadání vedle toho považuje za „vyšší projev hudebnosti. Jde o specifický komplex předpokladů k hudebním činnostem na vyšší úrovni.“¹⁰

František Sedlák také chápe hudební nadání jako kvalitativně vyšší stupeň hudebnosti. K té mimo jiné uvádí, že jde o „strukturu osobnosti, v níž integrují hudební schopnosti tvořící převážně střed jejich variační šíře (průměrné hudební schopnosti) a umožňující téměř každému jedinci hudební aktivity, porozumění hudbě a kladné vztahy k ní.“¹¹ Kromě schopností vyzdvihuje také roli osobních hudebních potřeb, sklonů a zájmů jedince (viz níže Srov. Kap 2.2).

Alena Tichá uvádí strukturu hudebnosti rozdělenou do následujících složek:

- „**výkonová** – tj. soubor základních hudebních schopností, dovedností a znalostí, které jsou nezbytné k jednotlivým hudebním činnostem;

⁹ HOLAS, Milan, *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*. Praha: Akademie múzických umění. 2001. s. 12

¹⁰ Tamtéž, s. 13

¹¹ SEDLÁK, František a HANA VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. s. 81

- **aktivační** – tj. volní vlastnosti, motivace dítěte k hudebním činnostem, jeho hudební zájmy a potřeby;
- **sociální** – vlivy sociokulturního okolí na formování hudebnosti (rodiny, intencionálního působení i funkcionálního působení masmédií).¹²

Zároveň dodává, že je třeba vzít v úvahu integritu všech tří složek a počítat s tím, že jejich zastoupení ve struktuře hudebnosti bude u každého jedince odlišné.

2.1 VÝZNAM RODINY A MŠ V HUDEBNÍM VÝVOJI DÍTĚTE DO TŘÍ LET

Pokud dítě nepochází z rodiny, kde se zpívá či hraje, často se s hudbou blíže seznámí až v mateřské škole. Hlavní funkcí mateřských škol je sice výchova, ale podílejí se také na vzdělávání, a to i hudebním. Jestliže se dítě již v raném věku setkává s dostatkem hudebních podnětů, vede to k jeho rychlému hudebnímu rozvoji. Takové děti mají například daleko větší hlasový rozsah než jejich vrstevníci. Prvním a hlavním hudebním podnětem bývá obvykle matka. Na dítě mluví, zpívá, a tím jej podněcuje k potřebě také se hudebně vyjadřovat. Od neútlejšího věku děti objevují své hlasové možnosti, bubnují do všech okolních předmětů a reagují na hudbu celým tělem. Pokud je rytmus skladby zaujme, mávají rukama, pohupují hlavou, kopají nohama apod., hudba jim způsobuje potěšení.

Většina dětí přicházejících v dnešní době do mateřských škol je však hudebně nerozvinutá, je tedy nesmírně důležité, aby se jim dostalo vhodného pedagogického vedení. Je potřeba zajistit, aby děti hudbu slyšely kolem sebe, získaly nějaký hudební vzor. V rodinách se málo zpívá. Řada dětí slyší hudbu z televize, rádia, počítače, to ale rozhodně nenahradí přímý živý kontakt. Dnešní matky bývají často daleko více pracovně vytížené, než tomu bývalo dříve, a reprodukováná hudba, které je všude plno, neumí nahradit matčin zpěv. (KODEJŠKA, 2002). Sluch malého dítěte se nedokáže zorientovat ve složité harmonii reprodukovávané hudby, oddělit melodii od doprovodu a sledovat výškové rozdíly. (SEDLÁK, VÁŇOVÁ, 2003). Kromě toho, rádio neposkytuje žádné emoční impulsy, které z matčina zpěvu plynou. Rodiče nerozvíjejí své děti pouze rozumově, ale také emočně. Dítě je utvářeno tím, čím ho obklopujeme. A právě hudba dokáže spojit emoční i

---

¹² TICHÁ, Alena. *Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 8

rozumový rozvoj spolu se sensoricko-motorickými reakcemi, pamětí, fantazií, a zároveň pěstovat i vůli. Na rozvoj citovosti a prosociálnosti by se vedle zabezpečení fyzického zdraví a podpory kognitivních funkcí nemělo zapomínat.

V mateřské škole děti k hudebním činnostem především motivujeme, nekritizujeme je, ale naopak podporujeme veškeré hudební aktivity. Motivace je tím nejzásadnějším. Nejdůležitější hudební motivací je pak sama učitelka, která hezky zpívá, nabízí vhodný písňový repertoár a ukazuje co nejširší spektrum možností hudebního vyjadřování. Cílem hudebního vzdělávání v mateřské škole je předávat radost ze zpěvu a hudby jako takové.

Hudebně rozvíjet lze téměř každé dítě. Tzv. amúzických jedinců jsou prý jen 2-3% populace, ale je s podivem, že amúzie nebyla dodnes jednotně vymezena. (POLEDŇÁK, 1984). Odborníci se však shodují, že jde o nejtěžší a nejvýraznější poruchu hudebních schopností. Může se jednat o např. sníženou schopnost hudbu reprodukovat, prožívat, poznávat tónové vztahy či schopnost vnímat výšku tónu. Většina autorů se shoduje v rozdělení amúzie na 1) sensorickou (dítě nerozliší výšku tónů, neodhalí dva po sobě stejné tóny) a 2) motorickou (dítě nedokáže reprodukovat slyšenou melodii, přestože např. odhalí zahranou chybu).

2.2 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI

Schopnosti jsou osobnostní předpoklady pro realizaci určitých aktivit. Na jejich rozvoji se podílí z velké míry výchova a prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. František Sedlák definoval hudební schopnosti jako „*psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich přiměřenou úspěšnost. Jsou to vnitřní předpoklady k úspěšnému vykonávání hudebních činností.*“¹³ Podle Kodejšky (2002) se hudební schopnosti vyvíjejí již ve velmi útlém věku, dokonce se jedná o období, kdy se ještě neprojeví intelektové či rozumové schopnosti.

Klasifikace hudebních schopností

Přestože proběhla již celá řada výzkumů zkoumajících tuto oblast, vymezení hudebních schopností nebylo dosud jednotně definováno. Sedlák a Váňová používají následující klasifikaci:

---

¹³SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ Hana. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 54

- „*hudební sluch (schopnosti sluchově percepční a sluchově-motorické)*
- *hudební cítění neboli smysly pro hudebně výrazové prostředky (zejména rytmické, tonální a harmonické cítění)*
- *hudebně intelektové schopnosti (hudební paměť, hudební představivost, hudební myšlení)*
- *hudebně tvořivé schopnosti (fantazie, fluence, flexibilita, senzitivita, originalita, elaborace, integrace apod.“¹⁴*

V mateřské škole jsou rozvíjeny především ty schopnosti, které souvisí s hudebním sluchem. Patří sem **tonální cítění**, **rytmické cítění** a schopnost disponovat **hudebními představami**. Dětský sluch se formuje postupně, z útržkovitého vnímání a poznávání melodie. Výsledky výzkumu amerických psychologů k této problematice jsou uvedeny v Hudební psychologii pro učitele (SEDLÁK, VÁŇOVÁ, 2013): „*Schopnost hudebního sluchu vnímat a diferencovat směr melodického pohybu, poznávat známé nápěvy, identifikovat změnu v melodické výstavbě při opakování melodických vzorců apod. sledují již u novorozence a batolat a docházejí k závěru, že dítě si pamatuje zpočátku melodie v absolutní výšce tónů, takže při jejich zaznění v jiné tónině není melodie poznána. Okolo prvního roku věku začíná dítě reagovat na melodické kontury (obrysy), počíná melodii chápat jako tvar, který je rozpoznatelný i v jiných výškových polohách.“¹⁵*

Dle citovaných autorů výsledky výzkumů též uvádějí, že hudebně sluchové schopnosti se u dětí vyvíjejí velmi nerovnoměrně a s různou kvalitou. Citlivost pro základní zvukové vlastnosti je utvářena postupně vlivem zrání sluchového analyzátoru. „*Hudebně sluchové schopnosti umožňují rozlišovat vlastnosti jednotlivých tónů, ale též postihnout jejich vzájemné vztahy (časové, dynamické, témbrové, výškové).“¹⁶* Hlavní a nejsnadněji postižitelné kritérium pro hodnocení rozvoje sluchových schopností je vnímání hudební výšky, tzv. **hudební sluch**. Citlivost k výšce tónu se utváří už v útlém věku a ovlivňuje dětskou výslovnost, vady řeči, podporuje vývoj mluvidel, tříbí paměť apod. (KODEJŠKA, 2002). Rozvoj smyslu pro výšku tónu souvisí také s tonálním cítěním. Tonální cítění je smysl

¹⁴SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 68

¹⁵Tamtéž, s. 130-131

¹⁶TICHÁ, Alena. *Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 9

určovat tonálně výškové vztahy v melodii k tónice – ta bývá označována za centrum. „Nedostatečný rozvoj tonálního cítění se projevuje nejen v nečisté vokální intonaci, ale i v malé účinnosti poslechových činností“.¹⁷ Pro většinu tříletých dětí je při zpěvu typické, že se nedokážou udržet v tónině, zejména při zpěvu bez opory, ale že „kloužou“ z jedné tóniny do druhé. Starší děti s rozvinutým tonálním cítěním už by měly dokázat zpívat čistě bez opory – udržet se v tónině. Zda děti mají či nemají rozvinuté tonální cítění lze otestovat např. zahráním neukončené melodie. Necháváme je hádat, zda daná melodie obsahuje falešné tóny apod. Nelze pominout také fakt, že v tonálním cítění se projevuje vliv kulturní oblasti, ve které dítě žije. (TICHÁ, 2007). Další podstatnou schopností, mající svou úlohu při rozvoji sluchu, je **harmonické cítění**. Jedinec s rozvinutým harmonickým cítěním dokáže rozlišovat konsonance, disonance, orientovat se v hudbě vzhledem k akordům a polyfonním hlasům. Výzkumy bylo prokázáno, že harmonické cítění se rozvíjí až po vytvoření základů tonálního cítění, mezi 5. až 6. rokem. (TICHÁ, 2007). Nicméně základy harmonickému cítění pokládáme v mateřské škole už od začátku, a to hrou písní s akordickým doprovodem. Hudebně nadané děti dokáží záhy rozpoznat, kde došlo k chybě prostřednictvím tzv. práce s chybou¹⁸.

S nejmenšími dětmi v mateřské škole pracujeme na rozvoji sluchu především v přirozených činnostech, jako jsou **deklamace slov** (viz obrázek níže), **sousloví**, **říkadel**, **poznávání hlasů zvířat**, **zvukovými hádankami**. Při zpěvu volíme písně s jednoduchým doprovodem. Věnujeme se rozvoji sluchové paměti (Srov. Kap. 4.3.1), vnímání rytmu a jeho reprodukování (viz např. deklamace slov s vánoční tematikou – Příloha B2).

ozvěna   ozvěna   ozvěna

Vá-no-ce,   Vá-no-ce,   dár-ky,   dár-ky,   Je-žíšek,   Je-žíšek.

Obrázek 1 - Deklamace s jednoduchým reprodukováním rytmu – hra na tělo

¹⁷ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 151

¹⁸ Učitel (učitelka) hraje píseň s doprovodem a záměrně zahraje jiný akord

Kodejška (2002) uskutečnil výzkumy, z kterých vyplývá, že již děti ve věku jednoho a půl roku dokážou zaspívat krátké rytmicko-melodické popěvky v transpozici. „*Vjem hudební výšky se postupně zkvalitňuje stálým opakováním určitých sluchových, motorických i zrakových situací, což vyžaduje spontaneitu a aktivitu dětského projevu. Citlivost k výšce tónu se rozvíjí též v závislosti na podnětnosti hudebního prostředí v rodině.*“¹⁹

2.3 HUDEBNÍ DOVEDNOSTI

Úroveň výše zmiňovaných hudebních schopností podmiňuje tzv. hudební dovednosti. Obecně lze říct, že dovednost je cvičením upevněný předpoklad vykonávat úspěšně nějakou činnost. Hudební dovednosti tedy dávají možnost projevit hudební schopnosti. Podle Františka Sedláka je základem jakéhokoliv hudebního projevu neodlučitelná a funkčně propojená triáda *schopnost – dovednost – činnost*. Schopnost má stálější charakter, zatímco dovednost je proměnlivá. Při utváření dovedností záleží na mnoha faktorech, jako jsou např. kvalita a intenzita cvičení, psychický stav, vědomosti apod.

„Hudební schopnosti umožňují jedinci osvojit si hudební dovednosti a obráceně: upevňováním dovedností se zpětně zvyšuje kvalita hudebních schopností.“²⁰ Literatura uvádí následující fáze utváření dovedností:

- Kognitivní – osvojení si potřebné dovednosti
- Fixační – upevňování dovednosti
- Automatizační – zpřesňování dovednosti
- Kontrolní – podávání zpětných vazeb o průběhu a kvalitě provedení

2.3.1 HUDEBNÍ DOVEDNOSTI DĚTÍ DO TŘÍ LET

Dítě, které se učí mluvit, nedokáže hned přesně napodobit daná slova, ale přízvuk, výrazné akcenty i melodie slov ano. Tyto múzické faktory jsou totiž fylogeneticky nejstaršími prvky řeči, a následně ovlivňují i zprostředkovávají první pěvecké pokusy. (Sedlák, Váňová, 2013). V batolecím věku, který zahrnuje období zhruba od jednoho do tří let, dítě spojuje řeč s hudbou. Vzniká tzv. **mluvozpěv** neboli **zpívaná řeč** (Srov. kap. 1.3). Dítě tohoto věku zpívá převážně sestupné intervaly, přičemž nejčastější se uplatňuje malá tercie. Přesné

¹⁹ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2002, s. 15

²⁰ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 71

interpretace písně ještě není schopno. František Sedlák (1974) udává, že snaha o imitaci jednoduché písně se objevuje na přelomu druhého a třetího roku života. U hudebně nadaných dětí se ale stává, že někdy užívají zpěv dříve než mluvu.

Velice přitažlivé jsou pro malé děti hudební nástroje. Bývají nadšeny i jen z toho faktu, že nějaký předmět vydává zvuk²¹, a při setkání s hudebním nástrojem vydávajícím tóny²² se od něj nedokážou odtrhnout. Vše si chtějí samy vyzkoušet a osahat. Přestože některé děti nemají v raném věku touhu projevovat se pěvecky, hudba je pro ně přitažlivá, se zájmem poslouchají zpěv jiných a přidávají se **tleskáním, pohupováním** či **dupáním**. Po druhém roce života jsou již některé děti schopny vyjadřovat rytmus přesnějšími pohyby, pohybové reakce bývají více synchronizovány s hudbou (rytmem).

---

²¹ Zvuk = mechanické vlnění v látkovém prostředí, které je schopno vyvolat sluchový vjem

²² Tón = zvuk vznikající pravidelným chvěním tělesa. Jeho výška je dána frekvencí zvuku. Vlastnostmi tónu v hudbě jsou výška, délka, síla a barva.

3 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA

Následující kapitola obsahuje stručné charakteristiky jednotlivých oblastí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV)²³ s důrazem na hudební výchovu a ve vztahu ke dvouletým a tříletým dětem. Vychází z RVP PV s posledními úpravami k 1.1 2018.

RVP PV je hlavním kurikulárním dokumentem předškolního vzdělávání na státní úrovni. Vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Na podkladě RVP vznikají školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), což jsou kurikulární dokumenty na školní úrovni, které si vytváří každá škola sama.

3.2 OBLASTI RVP PV SE ZAMĚŘENÍM NA HUDEBNÍ VÝCHOVU U DĚTÍ V NEJMLADŠÍCH ODDĚLENÍCH MŠ

RVP PV, jak bylo výše řečeno, je uspořádán do pěti oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně kulturní a enviromentální. Počítá s provázaností veškerého vzdělávání a jednotlivé obsahy se vzájemně ovlivňují. Hudební výchova (dále jen HV), tedy též u dětí sledovaného věku, je ve všech oblastech zmiňována jako prostředek k dosahování stanovených cílů „Při bližší analýze zjistíme, že jednotlivé oblasti RVP PV od sebe není možné oddělovat. Výchova je pojímána jako naprosto samozřejmý, prolínající se koloběh rozličných výchovně-vzdělávacích aktivit, kde nelze odškrtnout jednotlivé body splněných cílů.“²⁴ V každé z těchto pěti oblastí se může hudební výchova dobře uplatňovat v rozvoji osobnosti dítěte, neboť prostřednictvím hudebních aktivit vedeme děti k rozvoji jejich komunikačních schopností, tvořivosti, podporujeme jejich logické myšlení a paměť. „Hudební činnosti přispívají ke kultivaci osobnosti, ke kooperaci, k týmové spolupráci, toleranci, zodpovědnosti, úctě a vzájemnému respektu.“²⁵

---

²³ RVP PV leden 2018.docx, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 30.05.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45303/>

²⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe, 2006, s. 1

²⁵ Tamtéž, s. 7

3.2.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO

V první z uvedených oblastí je zmiňováno, že pedagog má usilovat o fyzickou pohodu dětí, zlepšovat jejich tělesnou zdatnost a podporovat rozvoj pohybových i manipulačních dovedností. V popředí, v kontextu s dětmi, které nově nastupují do MŠ, je nácvik sebeobslužných dovedností a snaha vést je ke zdravým životním návykům a postojům.²⁶

Mezi hudební aktivity, jež jsou v RVP PV citovány a lze je vykonávat též s dětmi nejmladšího věku lze zmínit dosud v obecné rovině např.:

- **hra na tělo**, hra na instrumentální nástroje
- pohybová improvizaci
- poslech hudby vedoucí k uvolnění těla a rozvoji sluchu
- zpěv a s ním spojené správné dýchání, které napomáhá okysličování, prokrvování a aktivizuje střevní peristaltiku
- správné držení těla
- rozvoj artikulace
- hudebně pohybové činnosti – různé poskoky, pohybové hry, vědomou nápodobu pohybu

Díky hudebně pohybovým činnostem dochází k rozvoji motoriky, uvědomění si vlastního těla a k uvolnění psychického napětí (viz Přílohy B3 a B4). Zvláštní význam mají hudebně pohybové činnosti pro hyperaktivní děti.

3.2.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA

Záměrem pedagoga v oblasti psychologické je péče o duševní pohodu, podpora psychické zdatnosti a odolnosti dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení. Tato oblast zahrnuje tři „podoblasti“: 1. Jazyk a řeč, 2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace, 3. Sebepojetí, city a vůle²⁷.

---

²⁶ Informace převzaty z RVP PV 2018, s. 15-16

²⁷ Tamtéž, s. 15-16

Z konkrétních činností patřících do této oblasti, jež lze uplatňovat při práci s dětmi nejmladšími např. patří zde citovaná:

- **Rytmizace slov a sousloví**, říkadla, písně (viz Příloha B2)
- Rozvoj neverbální komunikace prostřednictvím pohybu, využití hry na tělo či pantomimy (viz Příloha B9)

U nejmladších dětí dbáme rovněž na rozšiřování slovní zásoby, správné tvoření hlásek, poslechem hudby navozujeme jejich emočních prožitky a rozvíjíme jejich fantazii např. v reakci na hudebně vyjadřovací prostředky²⁸

3.2.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ

V oblasti interpersonální mají hudební činnosti naprosto zásadní pozici. Jejich prostřednictvím navazují děti snadněji kontakt s druhými, hudba jim může posloužit jako prostředník v komunikaci a také napomáhá k adaptaci nového dítěte v kolektivu (Srov. Kap. 4.2). Při pohybových hrách spolu děti musí spolupracovat, což vede k vnímání druhého, respektu a rozvoji komunikace. Při poslechu hudby se učí naslouchat názorům ostatních, při sborovém zpěvu poslouchají souseda a učí se toleranci. Pocit spolupráce pak lze posílit společným hudebním vystoupením. (LIŠKOVÁ, 2006). Úkolem pedagoga je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.

3.2.4 DÍTĚ A SPOLEČNOST

V rámci vzdělávání v této oblasti usiluje pedagog o bližší seznámení dítěte se společenstvím ostatních lidí a s pravidly soužití s nimi. Snaží se je uvést do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.²⁹

Tato oblast je tedy zaměřena hlavně na socializaci dětí, seznamování s kulturními tradicemi a pěstování estetického vkusu. Věnujeme se lidovým zvykům, včetně her a tanců, zpíváme

---

²⁸Hudebně vyjadřovací prostředky jsou všechny složky hudby, které udávají její charakter, a vyvolávají v posluchači estetický zážitek (ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSKÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 133)

²⁹ RVP PV 2018, s. 25-27

lidové písně (viz Příloha B11), a poslechem vedeme děti k vnímání estetických hodnot. Podporujeme tvořivé činnosti, např. pohybovou improvizaci na hudbu.

3.2.5 DÍTĚ A SVĚT

V poslední z oblastí RVP má pedagog za úkol seznámit děti s poznatky o okolním světě, o vlivu člověka na životní prostředí ve snaze vést je k odpovědnému postoji již v tomto věku³⁰. Holec (2001) uvádí, že: „*Program v této poslední složce ani nehovoří o konkrétních úkolech v hudební oblasti. Přesto je nabíledni, že dítě, které vrůstá do světa ostatních lidí, do přírody, planety Země, vesmíru, se na své cestě setkává s hudebními podněty na každém kroku. Hudba je implicitně obsažena v lidském životě.*“³¹ Hudební materiál pro nejmenší děti, pěvecký i poslechový, volíme s přírodní tematikou, lze se zaměřit na seznámení s písněmi etnických skupin a cizích národů nebo se je alespoň snažit přiblížit (např. píseň o indiánech viz Příloha B3). Vhodná je i některá **programní hudba**³². U pohybových činností lze stejně jako v předchozí oblasti vycházet též z improvizace.

---

³⁰ RVP PV 2018, s. 27-29

³¹ Holec, Jan. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*. listopad 2001

³² Programní hudba usiluje o vyjádření určitého děje či jevu hudebními prostředky, např. skladba Tučňácká z CD Žonglování na deset (Amálka K. Třebická)

4 HUDEBNÍ VÝCHOVA V MŠ

Do MŠ docházejí zpravidla děti ve věku od 3 do 6 let. Naše současná legislativa sice umožňuje nástup již dvouletých dětí do mateřských škol³³, pro jejich přijetí však musí být splněny určité podmínky (Srov. Kap. 5). Ředitel školy sám posuzuje, zda může být dítě do MŠ přijato či nikoliv. V posledním roce před nástupem do základní školy je pro děti předškolní vzdělávání povinné³⁴.

V MŠ se děti seznamují se základními pravidly chování, učí se začleňovat do skupiny ostatních dětí a spolupracovat. Stěžejní význam má MŠ při socializaci dítěte a při rozvoji komunikačních dovedností. Dle RVP PV je úkolem předškolního vzdělávání „*rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení ...*“³⁵

Jednou z oblastí, která významně napomáhá celkovému rozvoji osobnosti, je oblast hudební. Období návštěvy mateřské školy bývá často začátkem hudebního rozvoje dítěte. Dítě tohoto věku má pro kontakt s hudbou velmi dobré tělesné i duševní předpoklady – na úrovni zpěvu, poslechu, pohybu s hudbou i instrumentálních činností.³⁶ Aby však pedagog dokázal naplnit očekávání na něj kladená a opravdu dokázal děti po všech stránkách rozvíjet, musí se sám neustále vzdělávat a čerpat inspiraci v literatuře.

Literaturou pro HV v MŠ se zabývala podrobně ve své bakalářské práci Eliška Nováková³⁷. Z publikací dostupných na trhu zjistila, že jsou z větší části zacíleny na pěvecké činnosti a na předškolní věkovou skupinu obecně, souhrnně na děti ve věku 3-7 let, a k dalšímu členění u nich většinou nedochází. Nejsou to ale samozřejmě všechny. Existují tituly, které se věnují všem druhům hudebních činností včetně propojení s RVP PV, a ukazují i různé možnosti propojení hudby s nehudbními aktivitami. Eliška Nováková vytvořila rozbor 22 titulů a zpěvníků, kde se zabývala jejich návazností na RVP PV, výskytem jednotlivých

³³ 178/2016 Sb. 302 *Found* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=178&r=2016>

³⁴ Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 13.08.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

³⁵ RVP PV leden 2018.s. 7

³⁶ Hudební vývoj dítěte v předškolním věku. *Metodický portál RVP – Modul Články* [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/14413/HUDEBNI-VYVOJ-DITETE-V-PREDSKOLNIM-VEKU.html/>

³⁷ NOVÁKOVÁ, Eliška. *Literatura pro HV v MŠ po roce 2010 (průzkum trhu včetně reedic)*. Plzeň, 2015. Bc. Západočeská univerzita, Fakulta pedagogická, 11.6.2015.

hudebních činností a vymezením obsahu pro konkrétní věkové skupiny dětí. Níže je uvedena stručná tabulka, která zahrnuje pouze některé tituly věnující se hudebním činnostem tříletých dětí včetně informace, zda je v nich uvedena návaznost na RVP PV či nikoliv. Snahou bylo uvést tituly, které se věnují více druhům činností, nejen pěveckým.

Tabulka 1: Tituly obsahující hudební činnosti pro děti od 3 let

Titul	Autor	RVP PV	Hudební činnosti			
			Pěvecké	Poslechové	Instrumentální	Hudebně pohybové
Od výkřiku k písničce ³⁸	Pavel Jurkovič	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano
Hrajeme si ve školce ³⁹	Eva Hurdová, Marie Tetourová, Pavel Jurkovič	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano
Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání ⁴⁰	Marie Lišková	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Roční období v písničkách ⁴¹	Dagmar Pilařová, Romana Bláhová	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano
Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími ⁴²	Alena Tichá, Milena Raková	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano
Těšíme se do školky ⁴³	Ladislava Horová	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano
Ve školce je bezva ⁴⁴	Ladislava Horová	Ne	Ano	Ne	Ne	Ano

³⁸ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012.

³⁹ HURDOVÁ, Eva, Marie TETOUROVÁ, Pavel JURKOVIČ a [ilustrace] Edita PLICKOVÁ. *Hrajeme si ve školce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013

⁴⁰ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006

⁴¹ PILAŘOVÁ, Dagmar a Romana BLÁHOVÁ. *Roční období v písničkách: náměty na pohybové aktivity pro děti předškolního věku*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2012. Nebojme se pohybu.

⁴² TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007.

⁴³ HOROVÁ, Ladislava. *Těšíme se do školky*. Praha: Portál, 2013.

⁴⁴ HOROVÁ, Ladislava. *Ve školce je bezva*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010.

4.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA DVOULETÝCH A TŘÍLETÝCH DĚTÍ V MŠ

Hudební výchova v MŠ se realizuje prostřednictvím 4 druhů hudebních činností:

- pěveckých
- instrumentálních
- hudebně pohybových
- poslechových,

a jak již bylo řečeno, hudebními činnostmi je možné prokládat celý pobyt v mateřské škole. Nikde nejsou stanoveny hranice, kdy je to vhodné, a kdy ne. Naopak, vhodné je to kdykoliv, ale záleží zejména na schopnostech a dovednostech učitelky, jak umí daný obor začlenit do programu vzdělávání. Stále však platí už po léta zažitý systém, že nejčastěji se hudebním činnostem v MŠ věnuje prostor při tzv. řízené činnosti⁴⁵. Ta může být zařazována v průběhu dne libovolně. V praxi je to nejčastěji v dopoledním čase, mezi svačinou a pobytem venku. *„Za hudební činnost v pravém slova smyslu považujeme vlastní komunikaci jedince s hudbou, která probíhá ve sféře percepční, reprodukční či produkční a je charakterizována nejenom psychickými, ale i behaviorálními obsahy.“*⁴⁶ Nejde tedy jen o to, zda dítě zazpívá či zatancuje. Hudba se vyznačuje obrovskými přesahy. Nelze opomíjet, že je zprostředkována nervovou soustavou. Velkou roli při hudebních činnostech hrají emoce a vlastní hudební potřeby.

Pro sledované období dvou a tříletých dětí jsou například podstatné informace, uváděné Sedlákem a Váňovou v *Hudební psychologii pro učitele*, že u dětí můžeme vysledovat tři různé přístupy ve vztahu k hudebnímu dílu. První přístup je tzv. percepční, kdy dítě získává své první zkušenosti s interpretací hudby tím, že pozoruje jiné osoby, které hudební činnost provozují. Druhý přístup je interpretační neboli reprodukční. Dítě už má nějaké nabyté zkušenosti a zážitky ze zpěvu, z poslechu či hry na nástroj, a samo již naučené věci

---

⁴⁵ Řízenou činnost plánuje pedagog. Vychází z obsahu školního vzdělávacího programu, má daný cíl a prostředky. Přizpůsobuje se potřebám dětí, může probíhat kolektivně, skupinově, ale také individuálně. Je to doba vhodná např. pro didakticky zacílené činnosti, rozvoj řeči apod.

⁴⁶ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 48

interpretuje. Případně máme dítě tvořivé, které improvizuje, samo si vymýšlí hudební modely a pohybový projev.⁴⁷

Milan Holas⁴⁸ rozděluje hudební vývoj na tři etapy:

1. na orientaci ve zvukovém prostoru
2. orientaci v tónovém prostoru
3. orientaci v hudebním prostoru.

Dítě nacházející se ve věkovém období 1,5-4 roky spadá podle něj do druhé etapy. Té přísluší napodobování metroritmické struktury vět, slov a říkadel, první imitační pokusy o zpěv, formování základů tónové a hudební paměti nebo např. první improvizční pokusy dítěte v oblasti rytmu a melodie. Přibližně v tomto věkovém období začínají děti navštěvovat mateřskou školu.

4.2 VÝZNAM HUDBY V RÁMCI ADAPTACE A KAŽDODENNÍHO REŽIMU MŠ

Pro děti ve věku dvou až tří let bývá nástup do mateřské školy velmi náročný. Proces adaptace s sebou nese obtížné zvykání na nové prostředí a velká přizpůsobování. Pedagog musí být schopen reagovat na potřeby jednotlivých dětí, a podle nich k dětem citlivě přistupovat. (KOŤÁTKOVÁ, 2008). Některé děti nesou odloučení od rodičů velmi těžce a mohou se i po řadu dlouhých týdnů projevovat ve školce především pláčem, vzdorem či neochotou k jakékoliv spolupráci. Jedno plačící dítě navíc zpravidla rozpláče ještě několik dalších. V takových chvílích může být právě hudba obrovským pomocníkem. Sedne-li si učitelka ke klavíru a začne hrát a zpívat, je velmi pravděpodobné, že se alespoň většina dětí zaposlouchá a zklidní.

Hudba nejen uklidňuje, ale také spojuje. Hudební chvílky tak lze zařazovat v průběhu celého dne, vytvořit si z nich pojítka pro přechod mezi jednotlivými činnostmi. Děti je tak možné vhodně motivovat a připravit na změnu, která nastává. Pro takový přechod se hodí písnička či říkanka, která se pravidelně opakuje a stává se tak **rituálem**. Má-li každý den ve školce pravidelný rytmus a režim, děti se v něm lépe orientují. Potřebují vědět, co kdy bude, aby se cítily bezpečně. Jakmile vědí s jistotou, že teď přijde to a potom ono, jsou klidnější a nedochází k tolika stresovým situacím.

---

⁴⁷ SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013, s. 49

⁴⁸ HOLAS, Milan. *Hudební nadání aneb Otázky hudebně psychologické diagnostiky*. Praha, 1994,

Zpívaný rituál je vhodný k utváření ranního komunitního kruhu (viz Příloha B6). Děti jsou do kruhu přivedeny klidnou a nenásilnou formou, a počítají s tím, že pak bude následovat společná aktivita či rozhovor. Další zpívané rituály můžeme použít např. k úklidu hraček, mytí rukou, odchodu ven, přípravě ke stolu apod. Rituálem je vlastně i čtení před spaním.⁴⁹

V následujících kapitolách představíme jednotlivé hudební činnosti ve vztahu ke dvou a tříletým dětem, ale ještě předtím je nutno zmínit se o práci s rytmem.

4.2.1 ROZVOJ RYTMICKÉHO CÍTĚNÍ DĚTÍ DVOU A TŘÍLETÝCH

Rytmické cítění jde napříč všemi hudebními činnostmi. Hudba plyne v čase, a rytmické cítění by se tak dalo označit za schopnost vnímat tento časově pohybový průběh, spontánně na něj např. pohybem reagovat, či ho dle zvolených metod v MŠ realizovat. Předpoklady pro jeho rozvoj jsou vrozené. Rytmus nalezneme u jakékoliv lidské činnosti. V mateřské škole by tak mělo docházet k cílenému rozvoji **rytmického cítění** dítěte už od samého počátku, a to prostřednictvím **cílené rytmizace**. Nejúčinněji se při rozvoji rytmických představ osvědčuje spojení s pohybem, pohybovými reakcemi, které jsou evokovány charakterem hudby.

V prvních fázích hudebního vývoje lidského života je osvojování hudebního rytmu spojeno s rytmem slovním. Nejprve **deklamujeme slova**, sousloví a říkadla. Následuje znázornění rytmu jednoduchých písní, kdy „hrajeme“ s dětmi každou slabiku. To platí až zhruba do věku tří let (Srov. Kap. 4.3.2). Starší děti pak v MŠ vedeme v rozvoji rytmických projevů dále k **reprodukcii pulsace a metra, hře v pauze nebo ostinato**⁵⁰. Lze s nimi hrát též např. začátky či konce veršů.

Rytmických cvičení pro rozvoj smyslu pro rytmus v této věkové skupině existuje mnoho. Kromě deklamování a zpěvu písní a říkadlových melodií sem patří také rytmická chůze, běh, poskoky, např. **pochodování za doprovodu klavíru**, kdy pedagog hraje na klavír píseň k tomu určenou (např. Tluče bubeníček, Šel zahradník do zahrady). Cílem této činnosti je sjednotit děti, dokázat vyrovnat chůzi s metrem doprovodu. Dále může dětem do pochodu

⁴⁹ Ve své třídě zařazují po přečtení pohádky každý den ještě ukolébavku (viz Přílohy C). Vždy po poměrně dlouhou dobu zpívám jednu stále stejnou, časem přejdu k dalším, a koncem školního roku si děti samy vybírají, kterou chtějí slyšet, protože už jich znají několik.

⁵⁰ *Pulsace*= pravidelný sled počítacích dob, *metrum*= pravidelně opakující se přízvuchné a nepřívuchné doby v taktu, *ostinato*= rytmická figura, část písně, která se neustále opakuje

deklamovat říkadlo, případně k tomu ještě **tleskat nebo hrát na rytmický nástroj** (Srov. Kap. 4.5). „*Dítě si osvojuje rytmicko-metrické vztahy ve všech hudebních činnostech, nejúčinněji pak v hudebně pohybových hrách, při cvičení s hudbou (chůze, běh, poskoky), při zpěvu s „hrou na tělo“ nebo s doprovodem dětských hudebních nástrojů, při prostorovém naznačování i grafickém záznamu pravidelné pulsace apod.*“⁵¹ Ke hře na tělo píše Šimanovský (ŠIMANOVSKÝ, TICHÁ, 1999), že rytmus by měl prostupovat celým tělem. Doporučuje začínat s dětmi od tleskání a dále postupovat k pleskání a k dupání. Tempo volíme při hudebně pohybových hrách dvou a tříletých dětí svižnější. „*Nejsnáze se vnímá a reprodukuje rytmus v rychlostech 80-140 úderů metronomu (počítacích dob) za minutu.*“⁵² Další inspiraci v literatuře a konkrétní příklady vhodných písní najdeme také např. v publikaci *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími*.⁵³

Naprostá většina dětí je vybavena schopností zdokonalovat svůj smysl pro rytmus. Často se uvádí, že až 3% populace jsou arytmičtí, ale podle Sedláka a Váňové (2013) je toto tvrzení v rozporu s psychologickou podstatou rytmického cítění. Říkají, že pokud je rytmické cítění považováno za základní hudební schopnost, musí tudíž podléhat výchově, která ji mění. Problém tak nespátřují v podstatě rytmického cítění ani v samotném dítěti, ale v nepropracované metodice rytmického cítění.

4.3 PĚVECKÉ ČINNOSTI

„Zpěv je přirozeným lidským projevem stejně tak jako řeč.“⁵⁴

Pěvecké činnosti tvoří základ veškerých hudebních činností v mateřské škole – kultivují mluvní a zpěvní projev a z hlediska psychologie mají vliv na celkový rozvoj osobnosti. (LIŠKOVÁ, 2006). V raném dětství dětem často mluva a zpěv splývají v jedno, zpěv je jim blízký stejně jako řeč. Abychom děti v pěveckých činnostech podpořili a nadchli je pro jejich další objevování, měli bychom respektovat některé **zásady hudebně výchovného působení** (Srov. Kap. 2.1). Především je třeba před dítětem od útlého věku hodně a často zpívat,

⁵¹ ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 28

⁵² Tamtéž, s. 28

⁵³ TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. s. 152-153

⁵⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe, 2006, s. 21

ideálně pak také zpívat to, co dítě dokáže zopakovat. Dítě by také mělo mít možnost hrát si se svým hlasem, zkoušet, co dokáže, a nemělo by být ve svých pokusech o hlasový projev omezováno. Naopak je nutné mu naslouchat a povzbuzovat k dalším výkonům. Vždy musíme také počítat s tím, že rozvoj hudebnosti u dětí není rovnoměrný. Je třeba přistupovat k nim individuálně na základě jejich předpokladů, a uvědomovat si, že ne všechny vyrůstaly před nástupem do MŠ v hudebně podnětném prostředí.

4.3.1 PĚVECKÉ ČINNOSTI V MŠ

„Základem pěveckých činností v mateřské škole je a) zpěv, b) pohybová hra, c) zpěv s chůzí, d) zpěv s hrou na tělo a s hrou na dětské bicí nástroje.“⁵⁵ Zezula s Janovskou, také uvádějí, že: „Zpěv má v systému hudebních činností rozhodující význam, protože se při něm rozvíjejí základní hudební schopnosti“.⁵⁶

Dvou a tříleté děti, přicházející do mateřské školy na začátku školního roku, ještě ve velké míře nezpívají, pouze deklamují. *„Pěvecký projev průměrného tříletého dítěte se někdy podobá spíše rytmickému odříkávání textu. Ale právě rytmus a hravé pohyby, které z rytmu písně vycházejí, pomáhají dítěti zachytit postupně i melodii.“⁵⁷*

Pedagog se snaží probudit zájem o zpěv, tj. **zpívá denně**, využívá zpěv pro zklidnění, zvednutí nálady apod. (Srov. Kap 4.2). Obsahem pěveckých činností nejmenších dětí jsou zpočátku různé **hry**, kterými jsou děti přirozenou cestou vedeny **k postupnému zdokonalování řeči a uvědomování si její rytmické stránky. Různými, i nehudebními, zvuky doplňujeme vyprávěné příběhy a pohádky.** Může se jednat o zvuky zvířat, dopravních prostředků, vrzání dveří apod., které zkusíme s dětmi napodobovat. Zapojujeme děti do hudebních her, které samy podněcují ke zpěvu (např. Kolo, kolo, mlýnský). **Jednoduché rytmické popěvky a písničky** zároveň navozují přirozený pohyb, zpěv se tak rozvíjí současně v souladu s rytmickými pohyby. **Rytmizujeme a melodizujeme slova či sousloví** (viz níže Obrázek 2), využíváme různé **říkadlové písně⁵⁸**, kde lze zapojit **tleskání či dupání**. Krátké a jednoduché popěvky si děti snadno osvojí a inspirují je k dalším hrátkám s hlasem. Všechny

⁵⁵ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSKÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 48

⁵⁶ Tamtéž, s. 47

⁵⁷ Tamtéž, s. 56

⁵⁸ Písně říkadlového charakteru jsou v durové tónině a svým rozsahem nepřevyšují kvintu, v případě nejmenších dětí volíme zpočátku však maximálně tercii

tyto činnosti můžeme doplnit hrou na Orffovy nástroje nebo tzv. hrou na tělo. Zpíváme a rytmizujeme s celým kolektivem i malými skupinkami, a pozvolna zapojujeme i samotnou práci s písní.

Obrázek 2⁵⁹ – Příklad melodizace a slov a sousloví

4.3.2 PRÁCE S ŘÍKADLY

Jak je uvedeno výše, malé děti jsou v naprosté většině schopny **rytmického odříkávání textu**, a právě **rytmické deklamování**, ale následně i zpěv pravidelně členěných písní (např. Zlatá brána), jsou vhodným prostředkem **k vytvoření správných dechových funkcí**. Dítě se při rytmické deklamaci učí dýchat klidněji, prodlužovat výdech a nadechovat se na konci frází. (ZEZULA, 1990).

Dodržujeme několik zásad:

- Pedagog musí sám dbát na to, kde a jak se nadechuje, vědom si toho, že jej děti napodobují
- Nekřičíme, ale dbáme na správnou a výraznou artikulaci
- Dodržujeme zásady hlasové hygieny a pozvolné osvojování základních pěveckých návyků (rozvedu v kapitole o písních)

„Říkadlo je pro malé dítě prvním krokem do světa hudby i poezie.“⁶⁰Dětem se líbí rýmování, rytmičnost je podněcuje k pohybu. Mnoho říkadel má pravidelnou formu, což v dětech vyvolává jistý pocit řádu. Rytmus je zpravidla jednoduchý, střídají se čtvrtové a osminové hodnoty (Šiju boty do roboty).

U nejmenších dětí realizujeme aktivity v MŠ nejčastěji **nápodobou**. Při nácvičku říkadla se velmi osvědčuje **hra „na ozvěnu“** (viz Příklad B2). Pedagog přednese část říkadla a děti je následně zopakují. Naváží ihned, bezprostředně po přednesu, aby nedošlo k narušení metra říkadla. Dvouleté a tříleté děti nezvládnou zopakovat text ve stejném rytmu, proto dělá učitelka nebo učitel ozvěnu s nimi. Pokud už děti říkadlo znají, můžeme se zase daleko více soustředit na výslovnost a hlasitost. Nikdy nenecháváme děti křičet a vždy dbáme na

⁵⁹ Vlastní zdroj

⁶⁰ ZEZULA, Jirí a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 114

kvalitní výslovnost. Samy artikuluje přehnaně, aby bylo hodně zřetelné, co říkáme, správně a klidně se nadechujeme. Také mluvíme vyšším hlasem, abychom se přizpůsobili poloze hlasu dětského.

Další variantou práce s říkadlem může být **hra s hlasem**. Ztlumujeme či zesilujeme hlas, mluvíme vysoko nebo naopak hluboko, klidně nebo překvapeně atd. Přidat můžeme také **hru „na tělo“**, např. tleskání základních dob. Jak říká Kodejška: *„Dítě dokáže snadněji pohybově vyjádřit určitou časově rytmickou strukturu, může-li se opřít o slovní rytmus. Pokud má reprodukovat rytmicko-melodickou strukturu slova nebo sousloví či věty, dochází nejprve k rytmickému přizpůsobování a teprve později k postupnému „vrůstání“ do tónového prostoru.“*⁶¹ Nejsnáze se dětem daří doprovodit říkadlo hrou na tělo, kdy tleskají po slabikách, tedy co slabika, to tlesknutí. Místo tleskání můžeme použít také **ozvučná dřívka**.

V případě **zhudebněných říkadel** se melodie pohybuje v malém tónovém prostoru, nejčastěji mívá rozsah tercie a začíná sestupně na 5. stupni (Houpy, houpy; Had leze z díry – viz Přílohy A2 a A3). *„Melodika říkadlových popěveků je nejvhodnějším podnětem k počátečnímu „pozpěvování“ nejmladších dětí.“*⁶²

4.3.3 PRÁCE S PÍSNÍ

Co se týče samotného nácviku nové písně, vždy máme na mysli, že především chceme v dětech vzbudit zájem o zpěv. Navíc v případě nejmladších dětí nelze aplikovat stejný postup nácviku jako u těch starších. Pedagogův cíl je podněcovat děti ke zpěvu nenásilnou formou při různých příležitostech. *„Rozvoj základních hudebních schopností (tj. schopnost tonálního cítění, schopnost mít hudební představy a rytmická schopnost) probíhá souběžně s rozvojem dovednosti zpívat (tj. s vytvářením pěveckých dovedností a návyků). Dítě se učí písničku – a zároveň se učí ovládat svůj hlasový aparát, učí se zpívat.“*⁶³

U všech složek hudebních činností je třeba respektovat určitý metodický postup.

⁶¹ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2002, s. 19

⁶² ZEŽULA, Jirí a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 116

⁶³ Tamtéž s.48

Metodický postup při práci s novou písní u dětí dvou a tříletých

V případě nácviu nové písně, je na prvním místě **motivace** a její vhodný výběr. Tím je myšlen především textový obsah, rozsah a pohyb melodie. Písně, které dětem učitelka předkládá, by měly být přiměřené jejich mentální vyspělosti a technické vyspělosti dětského hlasu. Malé děti nejnázne intonují sestupné melodické úryvky v rozsahu tercie až kvinty (a¹-d¹). Intonace nebývá přesná, zkvalitňuje se obvykle kolem třetího roku. „*Při hodnocení pěveckých pokusů zjišťujeme, že nejméně dítě chybuje v textu a rytmu, nejvíce v melodii.*“⁶⁴

Jako motivace může posloužit vyprávění, hra, obrázek, nebo zkrátka rovnou hezky zazpívaná píseň, která upoutá natolik, že samotný její poslech jako motivace postačí. Předpokladem úspěchu samozřejmě je, že učitelka píseň dobře ovládá, nijak netápe a správně ji přednese. Motivace zároveň slouží k udržení pozornosti kolektivu dětí. **Děti se tedy s novou písní seznámí náslechem, nápodobou.** Některé se rovnou zkoušejí přidat, jiné se zeptají, čemu v textu písně případně nerozuměly, nebo zkrátka jen poslouchají. Pak přijde na řadu samotný nácvik, kdy usilujeme o to, aby se přidal co největší počet dětí. Zpíváme ji několikrát za sebou, lze využít i **hru na ozvěnu** – učitelka (učitel) část předzpívá, děti opakuji. Pedagog nerecituje text, ale rovnou jej zpívá na danou melodii a odděluje fráze a logické části textu. V případě nejmenších dětí je žádoucí doplnit nácvik jakékoliv písně nebo říkanky pohybem, což pomáhá snadnějšímu zapamatování (Srov Kap. 6.1.1 – Sluníčko zachází za hory, Příloha A5).

Jinou možností je zařadit píseň do vyprávěného příběhu tak, aby se v něm objevila několikrát. Příběh je možné si s dětmi další den nebo za několik dní znovu zopakovat.

Podle Liškové (LIŠKOVÁ, 2006) by se dal nácvik nové písně u dětí ve věku 2-3 let shrnout stručně do těchto bodů.

- Výběr písně – na základě TVP, náročnosti, ročního období, aktuálního tématu, návaznosti na další činnosti
- Výběr vhodné tóniny – vycházím z rozsahu dětí ve třídě
- Výběr vhodného nácviu – nápodobou, příp. hra na ozvěnu

---

⁶⁴ ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 36

- Frázování – dělení písně na části, ujasníme si místa pro nádech
- Vhodná motivace

Jak již bylo řečeno, jednou z nejdůležitějších složek při zpěvu písní s dětmi je **respektování hlasového rozsahu** dětí. *„Pěvecké návyky a hlasový rozsah lze rozvíjet zcela přirozeně v hlasových a pěveckých hrách, v součinnosti s lehkým, přirozeným pohybem a na vhodném, jednoduchém zpěvním repertoáru. Vše je ovšem zcela podmíněno osobností učitelky, disponující kultivovaným, příjemně znějícím mluvním i zpěvním hlasem, a promyšlenými, z dětské přirozenosti vycházejícími metodickými postupy.“*⁶⁵

Jedním z hlavních úkolů a cílů pedagoga v MŠ je **sjednotit děti ve zpěvu**. Zprvu zjišťujeme, které děti se již dokážou projevit melodicky, a které zatím jen deklamují text. Jakmile se nám podaří sjednotit kolektiv ke zpěvu nejjednodušších popěvků, transponujeme popěvek postupně do vyšších a nižších poloh, abychom zjistili hlasový rozsah dětí. (JANOVSKÁ, 1990, s.50).

Hlasový rozsah dvou až tříletých dětí se pohybuje obvykle kolem tercie až kvarty, ale existují samozřejmě i výjimky. Mnohem jistěji se děti pěvecky projevují, pokud je učitelka podpoří svým zpěvem a jednoduchou hrou na hudební nástroj, nejlépe na klavír. Podpora učitelky musí také vycházet ze znalostí hlasové polohy dětského hlasu. Nikdy nesmíme zapomínat, že učitel je dětem vzorem! Stává se, že učitelka kvůli svému pěveckému pohodlí vede děti ke zpěvu v příliš nízké poloze. Děti se sice pokoušejí zpívat, ale nedaří se jim to. Ve výsledku písničku v lepším případě odmluví, mluvíme o tzv. **mluvozpěvu**, v horším případě ji „odhulákají“. Totéž se stává i v případě hlasitého klavírního doprovodu – děti se neslyší, a tak začnou křičet. Pokud nemají příležitost vyzkoušet si a slyšet svůj lehce znějící hlas, stávají se z nich „**bručouni**“. Je tedy nutné cvičit zároveň i sluchové vnímání. Dětský hlas má znít jasně, zvonivě a lehce. Nebývá silný, ale průrazný. Na síle nabírá až s věkem. (TICHÁ, 2014).

Rozsah dětského hlasu závisí na věku, na individuálních dispozicích a také na pěvecké aktivitě konkrétního dítěte. Děti z hudebních rodin, kde se zpívá běžně, bývají hudebně daleko rozvinutější. **Hlasový rozsah dětí** byl mnohokrát zkoumán, ale odborníci nedošli ke

---

⁶⁵ SLAVÍKOVÁ, Marie. Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004, s. 19

shodě. Alena Tichá uvádí ve svých knihách rozsahové možnosti např. podle A. Mohra (Handbuch der Kinderstimmgebung), podle něhož mají děti od kojeneckého věku do tří let rozsah v rozmezí g^1-c^2 , u předškolních dětí je to f^1-e^2 . (TICHÁ, 2007). Tichá zároveň říká, že: „*Omezený hlasový rozsah je výsledkem především malých pěveckých zkušeností dětí.*“⁶⁶ Podle Zezuly s Janovskou (ZEZULA, JANOVSÁ, 1990) má zpěvní hlas tříletého dítěte přibližně rozsah tercie, která leží v rozmezí mezi d^1-a^1 . „*Výzkumy se shodují ve zjištění, že individuální variabilita rozsahů je velká a zvyšuje se s věkem, větší je při horní hranici rozsahu než při dolní hranici. Z toho lze usuzovat, že vývojové možnosti hlasového orgánu dětí jsou značné.*“⁶⁷ Tato práce se však zbývá většinou dětskou populací, jejíž hlasový rozsah se pohybuje kolem tercie či maximálně kvarty. Na základě tohoto rozsahu budou tedy v praktické části uvedeny vhodné písně.

Péče o dětský hlas (JANOVSÁ 1990; LIŠKOVÁ 2006)

Některé výše uvedené náležitosti, jako je např. nepřetěžování dětského hlasu, náleží do zásad hlasové hygieny. Ty je nutné dodržovat, abychom dětským hlasívkám neublížili, a zároveň je vedli k pozvolnému osvojování základních pěveckých návyků. Mezi zásady hlasové hygieny patří:

- Pěveckým činnostem se věnujeme ve vyvětrané místnosti s přiměřenou teplotou a vlhkostí vzduchu (18-20 °C) a bezprašném prostředí
- Hlas dětí, ani svůj, nepřepínáme, nekřičíme
- Zpíváme s dětmi v jejich přirozené hlasové poloze, nezpíváme při tělesném vypětí, ani příliš dlouho, omezíme zpěv při nachlazení
- Zpěv má být příjemným zážitkem, staráme se tedy také o příjemnou a pohodovou atmosféru

---

⁶⁶ TICHÁ, Alena. *Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007, s. 27

⁶⁷ SLAVÍKOVÁ, Marie. *Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004, s. 55

Správné pěvecké návyky

- Máme na paměti, že na rozvíjení pěveckých návyků „*má vliv kvalita pěveckého projevu učitelky, přiměřený repertoár i vhodné formy práce s písní*“⁶⁸
- Dbáme na **správné držení těla**. Děti při zpěvu sedí (mohou i vkleče na patách) nebo stojí a mají kolem sebe dostatek prostoru. „*Učitelka se musí před dětmi postavit vždy tak, aby děti nemusely zaklánět hlavu. Pokud natahují krk, aby učitelku viděly, vede to ke ztuhnutí a napětí jejich krčního svalstva a k nesprávné tvorbě tónu.*“⁶⁹
- Provozujeme s dětmi **deklamaci říkadel a zpěv pravidelně členěných písní**, aby si vytvořily správné dechové funkce (Srov. Kap. 4.3.2)
- Vedeme děti k tomu, aby zpívaly jemně a klidně, učíme je poznat rozdíl mezi křikem a zpěvem. Nepovzbuzujeme je k tomu, aby zpívaly příliš nahlas. „*Dbáme na měkké hlasové začátky*“⁷⁰
- Usilujeme o správnou výslovnost, samy se snažíme vyslovovat precizně. **Rytmické deklamování** je vhodné nejen pro správné dýchání, ale i pro cvičení výslovnosti

Zpěv zařazujeme v průběhu dne s doprovodem i bez doprovodu, kdy se děti opírají jen o zpěv učitelky (učitele). „*Při časté možnosti nápodoby vede zpěv bez doprovodu brzy k dovednosti zpívat samostatně, protože rozvíjí schopnost sebekontroly a vyžaduje od dětí soustředění a pozornost.*“⁷¹

Vhodné příklady pro práci s písní u dětí nejmladší věkové kategorie nalezneme u Marie Liškové v knize *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání* nebo v *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími* od Mileny Rakové a Aleny Tiché.

4.4 INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

K dalším důležitým činnostem, které jsou dětmi velmi oblíbeny, jsou činnosti instrumentální. Pro rozvoj dětí rovněž nesmírně důležité, neboť instrumentální činnosti nejenže urychlují hudební rozvoj dítěte, ale mimo to mají ještě celou řadu dalších zásadních významů. Velmi úzce souvisí s dětskou tvořivostí, představivostí. Manipulace s nástroji

⁶⁸ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 52

⁶⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe, 2006, s.3 6

⁷⁰ Tamtéž, s.35

⁷¹ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 132

vede k rozvoji jemné motoriky a koordinaci pohybů. Vždyť už i v kojeneckém věku se děti pokoušejí rozezvučit např. chrastítka. Děti jsou od přírody zvědavé a od nejútlejšího věku je zajímá, co jak zní a vše si chtějí vyzkoušet. Přirozená touha vydávat zvuk na vše, co lze, by měla být v mateřské škole podporována. Jen je potřeba ji trochu usměrňovat. Cílem není perfektně zahráný doprovod, ale zapojení všech dětí do něj. Jak uvádí Růžičková (KUBECOVÁ at.al., 2017), je důležité, aby děti hru s hudebními nástroji vnímaly jako zajímavou aktivitu, při které je učitelka vede k určitým pravidlům s jejich zacházením. V MŠ nabízíme **lehko ovladatelné nástroje**, s jejichž pomocí podporujeme především hudební vnímání, smysl pro rytmus a podněcujeme u dětí celkový sluchový rozvoj. (LIŠKOVÁ, 2006). Návuk konkrétních rytmických dovedností, kterým se z instrumentálních dovedností věnujeme především, se nesmí stát drilem.

Metodický postup při instrumentálních činnostech u dětí dvou a tříletých

U dvouletých až tříletých dětí zařazujeme jako průpravu k instrumentálním činnostem především **hru na tělo**, a až časem jednoduché nástroje Orffova instrumentáře, zejména rytmické. Hrou na tělo se rozumí vyžívání zvuků, které můžeme vydávat za pomoci vlastního těla, jako je **tleskání, dupání, pleskání** aj. Hru na tělo, zejména tleskání, používají děti samy od té chvíle, co tleskat dokážou. Je to jejich přirozený projev, v mateřské škole jej pouze rozšiřujeme a ukazujeme na jeho další možnosti propojení s hudebními činnostmi. Vycházíme nejprve z rytmu mluveného slova, k rytmu hudebnímu dojdou děti až později. Kolem třetího roku života je již dítě schopno uvědomovat si rytmus skladby a do té doby nekoordinované pohyby mu začít přizpůsobovat (viz Příloha B3)

Zde jsou některé možnosti zapojení **hry na tělo** u dětí dvou a tříletých:

- a) *„Nejsnazším úkolem pro malé děti je **rytmická deklamace** krátkého říkadla v pravidelném sledu čtvrtových či osminových hodnot, které odpovídají rytmu slov.“⁷² Tleskání rytmu od začátku do konce je, jak říká Zezula (ZEZULA, JANOVSÁ, 1990), vhodné skutečně jen u říkadel nebo písni říkadlového typu. Pokud se používá v ostatních typech písni, stává se, že děti začnou příliš zdůrazňovat rytmus i ve zpěvu, a ten pak nebývá plynulý, ale sekaný.*

---

⁷² ZEZULA, Jirí a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 155

- b) S tříletými dětmi můžeme tleskat i **metrum**, pravidelnou **pulsaci** skladby nebo říkadla (Skákal pes – viz Příloha B10)
- c) Se zkušenějšími dětmi je možné cvičit také **hraní první doby v taktu** nebo např. **hraní rytmu v závěrečné části verše** (ZEZULA, 1990) (viz Příloha B11 – Cib, cib, cibulenka)

Kromě tleskání zvládnou malé děti např. pleskání do stehen.

Z rytmických hudebních nástrojů, na které mohou začít hrát časem i malé děti, jsou vhodná hlavně **dřívka**, **bubínek**, různá **chřestidla**, **rolničky** nebo **tamburína**. Největším favoritem bývá v tomto věkovém období u většiny dětí **buben**, čím větší, tím je pro děti zajímavější.

Přestože takto malé děti ještě nedokážou hrát na melodické nástroje, tak se jim zcela nevyhýbáme. Vhodná je **zvonkohra** nebo **xylofon**. Můžeme na nástroji ponechat jen jeden nebo dva znějící kameny, takové, které děti k dané písni potřebují. Další z možností je nechat hrát děti v **pentatonice**⁷³, kdy nevznikají při hře žádné nelibozvučné disonance, případně novinka posledních let tzv. **boomwhackers**. „*Boomwhackers jsou různě dlouhé barevné trubice, které po úderu vydají tón, pro který jsou určeny. Každá trubice vydává jiný tón. Aby byly jednotlivé trubice a jejich tóny snadno rozpoznatelné, jsou barevně odlišeny.*“

⁷⁴ Opět nabídneme dětem jen trubice s např. dvěma tóny.

Pomocí melodických nástrojů seznamujeme děti se **základními hudebními kontrasty** (výška, délka, barva, síla), například s rozdíly mezi tóny vysokými a hlubokými, a ukazujeme jim, jak se rozličné hudební nástroje liší svými zvukovými barvami. Tím, že dětem vyzkoušení některých nástrojů umožníme, přispějme také k novým emocionálním a estetickým zážitkům. (LIŠKOVÁ, 2006).

4.5 HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

„*Činnosti hudebně pohybové jsou nejtýpčtějším projevem reagování na hudbu u dětí předškolního věku.*“⁷⁵

⁷³ Pentatonika je pětistupňová tónová řada, která neobsahuje půltónové kroky. Vznikne odebráním čtvrtého a sedmého stupně ze stupnice. Stupnice C dur v pentatonice zní *c, d, e, g, a*. (LIŠKOVÁ, 2006, s. 126)

⁷⁴ Omrzel vás xylofon? Pořídte boomwhackers | Internetový magazín | ZAKATEDROU.CZ =|. *Internetový magazín* | ZAKATEDROU.CZ =| | *Magazín pro učitele 1. stupně ZŠ* [online]. Dostupné z: <http://zakatedrou.cz/?p=73>

⁷⁵ ZEZULA, Jirí a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 47

Základní prostředky hudebně pohybových činností v mateřské škole dle Zezuly a Janovské jsou tyto:

„1) *elementární pohyb s rytmickou deklamací*

2) *pohyb s hudebním doprovodem*

3) *lidové taneční hry*

4) *taneční hry umělé a jiné drobné formy*“⁷⁶

U hudebně pohybových činností pro dvouleté až tříleté děti stojí na prvním místě **rytmická deklamace a elementární pohyb**. (viz Přílohy B1, B4, B5).

Pozitivní vliv pramenící z pohybových činností je obrovský. Kromě toho, že pohybová výchova podporuje zdravý vývoj dětí, napomáhá rozvoji rytmického citění, vede k dovednosti rozeznávat dynamiku a tempo a celkově urychluje estetický a hudební vývoj dětí, má také blahodárny vliv na psychiku. Díky pohybovým činnostem jsou děti uvolněnější a vyrovnanější. (LIŠKOVÁ, 2006). Na slyšenou hudbu naprostá většina dětí reaguje pohybem. Zcela přirozeně a automaticky se pohupují, tleskají nebo bubnují, byť to v raném věku není v souladu s rytmem písně. Pohyb na hudbu jim působí radost, to až s narůstajícím věkem začnou být „svázanější“ a mají problém se uvolnit. Tělesná uvolněnost je následně důležitá i pro hlasovou výchovu, konkrétně např. pro funkci dechu a pěveckého projevu. Platí tedy, že všechny složky hudebně pohybové výchovy rozvíjíme ve spojitosti s činnostmi pěveckými, poslechovými a instrumentálními, neboť jsou jejich nedílnou součástí.

Metodický postup při hudebně pohybových činnostech u dětí dvou a tříletých

S dvouletými a tříletými dětmi se přes rytmiizaci slov a sousloví dostáváme pozvolna k dovednosti, kterou je **ztvárnění obsahu písní či říkadla pohybem** (viz Příloha A17). Stěžejní roli má i zde hra na tělo, přičemž vedeme děti k tomu, aby se postupně odpoutávaly od rytmu slovního a snažily se doprovázet písně či říkadla rytmem hudebním. Nejpřirozenější cesta je přes různé **taneční hry, hry se zpěvy**. Soustředíme se na předváděný obsah, usilujeme o přesnější koordinaci hudby a pohybu. (KODEJŠKA, 2002). Zároveň se ale

---

⁷⁶ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 177

nebráníme improvizaci a necháváme děti pohybovat se na hudbu dle jejich vlastních představ a potřeb. K tomu je zapotřebí rozvíjet je také motoricky.

Základní pohybové projevy, které by měly děti ovládat, jsou např. různě **rychlá chůze a běh, poskoky, pohyby paží**, aj. Velmi vhodné je osvojovat si rozličné pohybové dovednosti **za hudebního doprovodu učitelky**, ať už jde o klavír, bubínek či ozvučná dřívka. Učitelka může libovolně měnit tempo nebo dynamiku, a děti se mohou pokoušet na změny reagovat pohybem. U hudebně pohybových činností je možné použít i reprodukovanou hudbu.

Máme-li ve třídě tříleté děti, pozorujeme, že vnímají hudbu globálně, s textem, pohybem a mimikou dohromady.⁷⁷ Často již také bývají schopny rozeznávat výšku, délku, sílu, ale i barvu tónů. *„Pohybové reakce jsou postupně usměrňovány vědomím, jsou bohatší, neboť se zapojuje již celé tělo, a rytmicky přesnější.“*⁷⁸

Nikdy bychom neměli zapomínat na to, že hudebně pohybová výchova v mateřské škole má být radostná. Odvíjí se od spontánního projevu a je založena na rozvoji základních pohybových dovedností. *„V současné době je třeba, aby hudebně pohybová výchova si zachovala znak dětské radosti, a přitom vhodně rozvíjela hudební schopnosti a dovednosti, probouzela v dětech vnitřní zaujetí, estetický zážitek z tanečního pohybu a rovněž vztah k obsahu, který děti svým pohybem vyjadřují. Je třeba si uvědomit, že kultura pohybu má svůj základ v tomto období a nesmírně tak záleží na všech vhodných podnětech, které ovlivní budoucí vkus v této oblasti.“*⁷⁹

4.6 POSLECHOVÉ ČINNOSTI

Dalšími z hudebních činností jsou činnosti poslechové. *„Cílem poslechových činností je rozvoj hudebního sluchu, hudební sluchové představivosti a poslechových dovedností, postupně i osvojování si základních výrazových prostředků hudební řeči aktivním poslechem.“*⁸⁰

⁷⁷ Pozn. Hrajeme různé hry s výškovými kontrasty – podle polohy písně určujeme, zda ji zpívá medvěd nebo ptáček apod. (ZEZULA, 1990)

⁷⁸ ZEZULA, Jirí a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 36

⁷⁹ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2002, s. 47

⁸⁰ ZEZULA, Jirí a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 46

Zezula s Janovskou (1990) uvádějí dvě základní stránky poslechové činnosti, sluchovou a emocionální. Sluch sice zaznamená základní vlastnosti hudebních prvků, jakou jsou výška, délka, barva a síla, ale teprve až komplex všech hudebních prostředků je to, co dává hudbě výraz, a způsobuje, že má silný emocionální vliv na člověka.

V mateřské škole je poslech součástí veškerých hudebních činností, aniž si to mnohdy uvědomujeme. Ovšem soustředěného poslechu nejsou nejmladší děti v MŠ obvykle schopny, nedokážou poslouchat hudbu, aniž by při tom samy nějakou činnost nevyvíjely. Proto je třeba volbu hudby pro dvou až tříleté děti velmi pečlivě zvážit. Pro malé děti je hudba mnohem snáze uchopitelná a pochopitelná, pokud ji mají spojenou s nějakým příběhem nebo situací. Pomáhá jim to vytvářet si konkrétní představy. Učíme je proto **vnímat a poslouchat hudbu v rámci všech ostatních hudebních činností** a jejich prostřednictvím je postupně seznamujeme s jednotlivými **výrazovými prostředky**, jako jsou dynamika, tempo, barva a délka. Vyvarujeme se ale toho, aby se z hudby stala všudypřítomná zvuková kulisa. „*V současné době je hudby a hluku tolik, že dokonce mluvíme o tzv. hudebním smogu. Řízenou činností v MŠ chceme tento negativní trend pozměnit.*“⁸¹

Metodický postup při poslechových činnostech u dětí dvou a tříletých

První fází přípravného období poslechu hudby je sluchová výchova (Srov. Kap. 2.2 - Klasifikace hudebních schopností). Mezi první zvuky, které se učí poznávat a poslouchat nejmladší děti v MŠ, patří takové, které nás obklopují. Podporujeme vnímání přírody, hlasy zvířat, ale i lidské činnosti, jako jsou např. dopravní prostředky apod. Kromě rozšiřování vědomostí o okolním světě tím zároveň posilujeme sluchové, ale následně i hlasové dovednosti, protože děti se snaží známé zvuky napodobovat. Nenásilně si tak začínají uvědomovat rozdíly mezi zvuky hudebními a nehudebními. Zároveň se těmito poslechovými činnostmi rozvíjí také hudební paměť a děti jsou podněcovány k tvorbě hudebních představ. Jako příklad lze uvést hry, kdy děti rozeznávají různé zvuky či hluky nebo hlasy ostatních dětí (Srov. Kap. 6.3 – Hudební hádanky).

---

⁸¹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe, 2006, s.137

I v této kapitole se znovu dostáváme k tomu, jak důležitá jsou říkadla a jednoduché popěvky (Srov. Kap. 4.3.2). Poslech zhudebněných říkadel je pro děti jednou z prvních poslechových zkušeností. (LIŠKOVÁ, 2006).

Stejně jako v případě ostatních hudebních aktivit, u nejmenších dětí spojujeme poslechové činnosti s pohybem. „*Hudba s pohybem, hudba motivovaná pohádkou nebo vyprávěním příběhu je pro děti přitažlivější než hudba „sama o sobě“.*“⁸² S hudebním doprovodem cvičíme, pochodujeme (viz Příloha B8), napodobujeme slyšené. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, děti se při poslechu hudby pohybují spontánně, aniž by to od nich kdokoliv vyžadoval. „*Dítě je zaujato časovým průběhem hudebního proudu, jeho rytmem, tempem, akcenty, ale i charakterem hudby.*“⁸³

Malým dětem vybíráme k poslechu především jednoduché písně a popěvky nebo skladby evokující nějakou představu. Můžeme využít písničky z pohádek nebo např. o zvířatech, což jsou hlavní oblasti, které děti lákají. Nejvíce je zaujmou písně výrazně rytmické, svižnější, se srozumitelným textem. Převládající formou poslechu v mateřské škole je přímý zážitek z hudby, **živý poslech**, tj. učitelčin či učitelův zpěv. „*Živý zpěv je nejprostší formou hudebního poslechu, jeho vnímání má u dětí největší účinky.*“⁸⁴

Ze zula zmiňuje tyto formy živého provedení hudby: „*a) zpěv učitelky; b) zpěv dětí v dialogických formách; c) instrumentální hra učitelky; d) instrumentální hra profesionálního interpreta (učitel LŠU apod.), spojená s besedou např. o nástroji; e) vokální a instrumentální koncert pro děti; f) slavnostní příležitosti (oslavy) a besídky s literárně hudebním programem.*“⁸⁵ V případě nejmenších dětí se omezíme, co se týče živého poslechu, především na provedení v podání učitelky.

Reprodukováná hudba a její (ne)výhody

Při poslechových, pohybových a pěveckých činnostech se v praxi MŠ využívá též reprodukováná hudba. Předností reprodukováné hudby je seznámení dětí s různými hudebními žánry a nástroji, hodí se pro zpestření, a oceníme ji při hudebně pohybových činnostech. Vždy vycházíme z toho, čeho chceme poslechem dosáhnout. Práci

⁸² ZE ZULA, Jiří a Olga JANOVS KÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 133

⁸³ Tamtéž, s. 134

⁸⁴ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe, 2006, s.141

⁸⁵ ZE ZULA, Jiří a Olga JANOVS KÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s. 142

s poslechovou skladbou můžeme označit za **vrchol poslechových činností**⁸⁶. „K poslechu vybíráme zpočátku velmi jednoduché hudební ukázky. Výzkumy potvrdily důležitost výběru jednohlasých melodií, neboť ty jsou děti schopné vnímat nejlépe. Při poslechu nejsou zahlcovány přemírou zvuků, ve kterých se nedokážou orientovat.“⁸⁷ Nejvhodnějšími skladbami pro začátek jsou písně, později můžeme přejít k hudebním pohádkám⁸⁸. (LIŠKOVÁ, 2006).

„K vyslechnutým skladbám se často vracíme, čímž dítěti umožňujeme, aby je stále lépe a blíže poznávalo, aby se seznamovalo s vyjadřovacími prostředky hudby, a tak se učilo postupně porozumět jednotlivým skladbám a hudbě vůbec.“⁸⁹ Poslech hudby se může také stát motivací k jiným činnostem, např. výtvarným nebo slovním – „Jak zněla hudba, k čemu by se hodila?“.

Podstatné je, že poslech hudby v předškolním věku, a u nejmenších dětí zvláště, je aktivní. Děti chceme pro hudbu především nadchnout, proto spojujeme poslech hudby s pohybovou výchovou, hrou na tělo a pohybovou improvizací. K soustředěnému poslechu vede dlouhá cesta. (LIŠKOVÁ, 2006). V jistém slova smyslu lze za soustředěný poslech považovat též ukolébavku před spaním v podání učitelky (učitele), a pokud jsou děti již zvyklé hudbu poslouchat, zařazujeme i instrumentální skladby, sloužící např. k relaxaci. Někteří pedagogové zpívají dětem před usnutím, jiní naopak preferují poslech právě relaxační hudby.

---

⁸⁶ Z přednášky PhDr. Štěpánky Liškové, Ph. D

⁸⁷ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe, 2006, s. 145

⁸⁸ Např. Josef Kříčka – Zvířátka a loupežníci

⁸⁹ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe, 2006, s. 134

5 HUDEBNÍ ČINNOSTI 2 – 3LETÝCH DĚTÍ V MŠ TYMÁKOV, TŘÍDA SLUNÍČEK

V předchozích kapitolách byly charakterizovány hudební činnosti, které lze provozovat s dětmi dvou a tříletými. V následujících kapitolách praktické části bakalářské práce bude stručně představena mateřská škola v Tymákově, její ŠVP a konkrétní osvědčené hudební aktivity realizované či plánované v MŠ Tymákov⁹⁰.

5.1 MŠ TYMÁKOV – CHARAKTERISTIKA PRACOVIŠTĚ

MŠ Tymákov se skládá ze dvou nesousedících budov s kapacitou 73 dětí. Děti jsou rozděleny do čtyř věkově homogenních tříd.⁹¹ Nejmladší děti chodí do třídy Sluníček, děti ve věku 3–4 roky navštěvují třídu Berušek, 4 - 5leté třídu Žabek a předškoláci třídu Delfínů. Sluníčka a Berušky se nacházejí ve vile Boženka, která disponuje velkou zahradou, a třídy Delfínů a Žabek jsou umístěny v patře kulturního domu. Obě budovy mají samostatný provoz.

Cílem a záměrem výchovy a vzdělávání této MŠ jsou děti šťastné a zdravé, optimálně rozvinuté, přiměřeně svému věku samostatné, soběstačné a zdravě sebevědomé.

5.1.1 ŠVP MŠ TYMÁKOV

ŠVP MŠ Tymákov nese název „Slavnost Země – Jen si děti všimněte, co je krásy na světě“. Mottem jsou slova Diane Loosmansové, která si do svých cílů dala i celá řada jiných mateřských škol: *„Kdybych měla své děti vychovat znovu, vybudovala bych pro ně nejdřív sebeúctu a pak teprve dům. Prstem bych víc malovala a míň hrozila. Méně bych je opravovala a víc si s nimi vykládala. Nestarala bych se tak o učení, ale prostě bych se starala. Chodila bych víc na procházku a pouštěla víc draků na provázku. Přestala bych si hrát na vážnou, ale vážně bych si hrála. Proběhla bych víc polí a viděla víc hvězd. Víc bych je objímala a míň s nimi „válčila“. Viděla bych v žaludu častěji dub. Nebyla bych přísná, ale přístupná. Neučila bych je lásce k síle, ale naučila bych je síle lásky. Nikdy nebudeme moci vychovávat své děti znovu. Nikdy. Máme jen jedinou možnou příležitost, a to neopakovatelnou.“⁹²*

⁹⁰ Tymákov 203, 332 01 Tymákov

⁹¹ V mnoha mateřských školách nemají dvouleté děti vůbec žádnou šanci být přijaty. Kritéria jsou nastavena tak, že se na dvouleté děti, ale někde i tříleté, dostane jen v případě, že MŠ má opravdu velkou kapacitu a méně starších dětí. V této MŠ ale předškoláci již několik let po sobě naplnili pouze jednu třídu, a také počet dalších dětí je takový, že se každoročně daří přijmout i několik dvouletých.

⁹² ŠVP MŠ Tymákov

Ústředním tématem ŠVP je snaha oslavovat Zemi a lépe pochopit, alespoň částečně, kde žijeme, a poznat lépe sami sebe. ŠVP se dělí se na čtyři integrované bloky: člověk, rostliny, zvířata a svět, s tím, že jednotlivé bloky se mají objevovat vyváženě v každém měsíci, a veškeré učení má být postaveno na základech etiky.

5.1.2 METODY A FORMY PRÁCE MŠ TYMÁKOV

V MŠ Tymákov jsou uplatňovány tyto metody a formy vzdělávací práce:

Činnostní učení – aktivní činnosti při řešení praktických situací, pokusy, logické řešení problému, řešení hypotetických situací apod.

-intelektové (řešení problémů...)

-praktické (experimenty, řešení praktických situací...)

Prožitkové učení – založené na uvědomění si pocitů svých i druhého při různých skutečných, navozených i hypotetických situacích, hledání nejlepšího řešení pro danou i podobné situace, zapojení všech smyslů, vyjádření pohybem apod.

Kooperativní učení – založené na vzájemné spolupráci a pomoci, společném hledání řešení, respektování znalostí a schopností jednotlivců a možnosti jejich využití při práci ve skupinách nebo pro skupinu.

Stacionární učení – práce na jednotlivých stanovištích, rozdělení úkolu na jednotlivé fáze, jejichž spojením se dojde k vyřešení problému.

Sociální učení – hraní rolí, pedagog využívá také vlastního chování jako vzoru.

Situační učení – využívání nastalých nebo i navozených situací.

Tvořivá dramatika – vychází z dítěte, z jeho vnitřního prožitku.

6 HUDEBNÍ ČINNOSTI 2 - 3LETÝCH DĚTÍ V MŠ TYMÁKOV (ZKUŠENOSTI Z VLASTNÍ PRAXE)

Na základě ŠVP, který je naplňován ve všech třídách, a po vlastních zkušenostech, jsem sestavila Třídní vzdělávací program (dále jen TVP) TVP třídy Sluníček⁹³ o čtyřech blocích. Snahou bylo následovat ŠVP a zároveň naplánovat činnosti pro nejmenší děti, které si na provoz MŠ teprve zvykaly, v souladu s kalendářním rokem a změnami v přírodě. Každá níže uvedená kapitola je nejprve uvedena stručnou charakteristikou daného bloku, objasněním, proč a jaké hudební činnosti jsou v konkrétním období zařazeny.

Následují ukázky těchto činností s uvedením cílů, motivace a metodického postupu. Celá řada zde použitých písní, určených ke zpěvu, je umělých, nikoliv lidových.⁹⁴ Důvodem jejich volby je pěvecký rozsah těchto písní. Přestože se dětem lidové písně zpívají lépe, mají **jednoduchý rytmus, snadno zapamatovatelnou melodii a jasně členěnou formu** (Srov. Kap. 4.3.1), nedokážou svým obsahem pokrýt některá témata.⁹⁵ Jednotlivé aktivity popisované v následujících blocích jsou buď autorským počinem, nebo jsou převzaty z odborné literatury. Tematické bloky nesou názvy: Podzim, to je milý host, barví nám svět pro radost; Zima, ta je taky prima; Víta nás jaro a Těšíme se na léto.

Notové materiály v přílohách jsem roztřídila podle typu hudebních činností na dvě kategorie. V první jsou noty určené pro pěvecké činnosti, ve druhé uvádím repertoár určený převážně k činnostem hudebně pohybovým, instrumentálním a poslechovým. Řazení do jednotlivých kategorií však není zcela striktní, neboť všechny typy hudebních činností, a to zejména určených k HV nejmladších dětí, se neustále vzájemně prolínají. Výběr předkládaného repertoáru se tedy řídí povahou zvolené aktivity.

6.1 PODZIM, TO JE MILÝ HOST, BARVÍ NÁM SVĚT PRO RADOST

Na podzim vstupují nejmenší děti do mateřské školy poprvé. Hlavním cílem tohoto prvního období je adaptace. K tomu, aby se se dítě dobře adaptovalo, nestýskalo si po rodičích a

---

⁹³ Třída Sluníček, se kterou byly některé tyto činnosti vyzkoušeny v praxi, se nachází v podkroví vily Boženka v Tymákově (Srov. Kap. 5.1). Počet dětí ve třídě byl 15 a strávila jsem zde zhruba jeden rok. Nízký počet dětí je dán malou rozlohou třídy a zkoseným stropem.

⁹⁴ Nicméně lidovým písním se nevyhýbám, snažím se vybírat vhodné ke zpěvu, a zpívám je s dětmi k tanci nebo při pohybových hrách.

⁹⁵ LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha. Raabe. 2006, s. 25

začalo se do školky těšit, jsou hudební činnosti ideální. Úvodní písničkou či říkankou zahajujeme každý den, každou řízenou činnost. Snažíme se děti zaujmout. Tím odvádíme pozornost od stesku, nastavujeme **pravidla a rituály**, aby děti věděly, co je čeká, a bylo pro ně zvykání v MŠ čitelné a méně náročné. První společné setkání bývá obvykle ráno v kruhu. Jeho posláním je navození prožitku, výměna důležitých informací. Zároveň také komunitní kruh přispívá k soudržnosti. Přirozenou a nenásilnou cestou dětem ukazujeme a představujeme pomocí písni a říkadel, co máme ve školce, co jsme vlastně všichni zač, se děje venku apod. Samotná řízená činnost však nesmí být příliš dlouhá.

V rámci hudebních činností jsou pro nás nejen na podzim, ale v počátcích docházky do mateřské školy vůbec, klíčové tyto záměry a výstupy:

Záměry:

- Učit děti reagovat na změnu pohybem
- Vytleskávat rytmus, hrát na tělo
- Deklamovat, správně vyslovovat
- Seznámit děti s novými písněmi a říkankami, aktivně je zapojit pohybem či hrou

Očekávané výstupy:

- Dítě dokáže reagovat na změnu tempa pohybem
- Dítě vědomě napodobuje pohyb
- Dítě se snaží sladit pohyb s rytmem a hudbou
- Dítě deklamuje báseň
- Dítě vytleská rytmus melodie, příp. metra
- Dítě se naučí z paměti krátký text

6.1.1 PRAKTICKÉ UKÁZKY HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ S NEJMLADŠÍMI DĚTMI V MŠ TYMÁKOV

V mateřské škole, jak již bylo několikrát zmíněno (Srov. Kap. 2.2, s. 13) se věnujeme z hudebních činností zpočátku hlavně **rytmické deklamaci**. Učíme děti **říkadla**, krátké **básničky, jednoduché popěvky a písně říkadlového typu**. K tomu se hodí mnoho lidových textů, které kolují mezi lidmi již po generace. Takové říkadlo buď už žije svým vlastním zhudebněným životem, nebo si jej můžeme zhudebnit samy. Uvádím zde pro toto období

tři lidové texty, z nichž jeden jsem jednoduchým způsobem zhudebnila sama, u dalších dvou je melodie všeobecně známa. Dále píseň s pohybem, písničky k ranním rituálům, básničku doplněnou hrou na tělo a rytmizaci slov a sousloví vztahujících se k danému tématu. U písni vždy uvádím tóninu, v jaké je vhodné s dětmi zpívat, pěvecký rozsah písně a možný postup jejího nácviku.

1) Zpívaný rituál na přivítání: **Já jsem tvoje kamarádka** (viz Příloha B6)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: čistá kvinta

Motivace: Motivací je samotný zpěv písně. Říkadla a písni, kterými si lze svolat děti k ranní řízené činnosti dohromady existuje celá řada, nebo si je můžeme vymyslet. U nejmenších dětí používám ráda tuto píseň.

Cíl obecný: Naučit děti reagovat na změnu, vzbudit pozornost k soustředění

Cíl hudební: Naučit děti soustředit se na poslech. Naučit je pravidlu, že na tuto písničku se všichni sejdeme na jednom místě.

Metodický postup: Jakmile máme uklizené hračky a dostatek prostoru, začínám zpívat, nastavím ruce a děti ke mně samy přicházejí a postupně se přidávají. Písnička je znamením, že se pustíme společně do nějaké činnosti.

Komentář: Jedná se o **píseň pro děti**, ne **dětskou píseň**, tj. děti ji nezpívají, ale postupem času se o zpěv začínají pokoušet také.

2) Nácvik písně říkadlového typu **Žába skáče po blátě** (viz Příloha A1)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: malá tercie

Motivace: Využijeme deštivého podzimního počasí – povídáme si o něm s dětmi v ranním kruhu, ukazujeme si obrázky k počasí.

Cíl obecný: Správně vyslovovat, rozšířit povědomí o životě žab.

Cíl hudební: Naučit se zpívat píseň říkadlového typu v rozsahu malé tercie, vytleskat rytmus – každou slabiku.

Metodický postup: Na základě prohlížených obrázků a společného vyprávění se děti ptáme: „Jak je venku? Jak se vyhneme loužím a blátu? Můžeme je přeskočit? Jako žába? A umíte to? A jaké zvuky vydává žába?“

- Spojíme s artikulačním cvičením – kvákáme jako žáby: „Kva, kva.“
- Následuje vlastní nácvik písně – učení se náslechem doplněným o skákání (jako žába) nebo deklamací doplníme tleskáním

Komentář: V tomto případě jde o **dětskou píseň**, ale vzhledem ke skákání, které je velmi lákavé, se děti do zpěvu pouštějí až později. Nejprve vesměs jen skáčou.

3) Nácvik písně **Had leze z díry** (viz Příloha A2)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: malá tercie

Motivace: Povídání v ranním kruhu: „Venku se nám ochlazuje, začíná podzim, a některá zvířátka se začnou ukládat k zimnímu spánku. Třeba i takoví hadi. Víte, jak vypadá had? A jak se pohybuje? Tak se chytíme za ruce a zkusíme všichni dohromady vytvořit jednoho dlouhého hada.“

Cíl obecný: Rozvoj motorických dovedností, obratnosti

Cíl hudební: Nácvik rytmické chůze, naučit se zpívat říkadlovou píseň v rozsahu malé tercie, cílem dechového cvičení je naučit se hospodárnosti s dechem.⁹⁶

Metodický postup: Chytíme se za ruce, společně chodíme po třídě, případně překračujeme a podlézáme připravené překážky, učitel(ka) několikrát opakovaně zpívá, děti se přidávají.

- Buď hned, nebo příště, podle soustředění dětí, doplníme o dechové cvičení – s nádechem do břicha syčíme dlouze jako hadi.

---

⁹⁶ Pozn. Tato píseň říkadlového typu je rytmicky složitější, bohatší. Pokud bychom chtěli s dětmi hrát její rytmus, nemusí se to zpočátku s těmi nejmenšími hned dařit, záleží na konkrétních dětech.

Komentář: Jedná se o **dětskou píseň**. Dechová cvičení provádíme vždy pouze krátce.

4) Návčik písně **Houpy, houpy, kočka snědla kroupy** (viz Příloha A3)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: malá tercie

Motivace: Maňásek kočky, příp. rovnou kousek zazpíváme a zeptáme se dětí, zda písničku znají a nechtějí si ji zazpívat apod.

Cíl obecný: Správně vyslovovat

Cíl hudební: Naučit se zpaměti krátkou píseň v rozsahu malé tercie, pohupovat se pravidelně do pulsace a pokusit se o to společně s celým kolektivem, snažit se sladit pohybem,

Metodický postup: Sedneme s dětmi do kruhu, chytíme se kolem ramen a za mírného pohupování zpíváme. S již zdatnějšími dětmi si můžeme do kruhu sednout tak, že se k sobě otočíme zády a roznožíme.

Komentář: Většina dětí tuto píseň bude znát z domova, ale není to vždy pravidlem. Je to **píseň pro děti**.

5) **Rytmizace slov a sousloví** (viz Příloha A4)

Motivace: Rytmizaci slov a sousloví můžeme využít naprosto kdykoliv. V tomto případě např. v souvislosti s podzimním deštivým počasím, povídáme si o tom, jak je venku.

Cíl obecný: Zdokonalování sluchové paměti

Cíl hudební: Rozvoj smyslu pro rytmus, sluchové paměti

Metodický postup: Vytleskáváme, vydupáváme slova, která se k podzimu hodí. Necháváme děti vymýšlet vlastní nápady. Např. *fou-ká ví-tr, čer-ve-ný ší-pek, hně-dý kaš-tan, pa-pí-ro-vý drak*

Komentář: Nejsnadnější jsou pro malé děti slova dvojslabičná, ale časem volíme i obtížnější.

6) Návčik básničky **Kápla kapka z okapu** (Jiří Faltus)

Motivace: Setkání v ranním kruhu, venku prší nebo přšelo nedávno. Ptáme se dětí: „Děti, víte někdo, kam teče voda ze střechy?“ Objasníme si výraz „okap“. „Máte doma psa? A neprší na něj? Co se může stát, když někdo zmokne?“

Cíl obecný: Zdokonalování paměti, rozvoj sluchu – zvuky deště, rozvoj smyslu pro rým, správná artikulace

Cíl hudební: Rozvoj smyslu pro rytmus, rozvoj sluchu

Metodický postup: Pleskáme prsty do dlaně, abychom si ukázali, jak zní déšť a následně začneme s deklamací básničky a pleskáme na každou dobu, na každou slabiku, střídáme ruce. Děti se pozvolna přidávají.

Kápla kapka z okapu,

psovi rovnou na tlapu.

Kápla kapka z okapu,

psovi na tlapu.

Nachladil se chudák pes,

proč jen pod ten okap lez?

Nachladil se chudák pes,

proč tam jenom lez.

Pčík.⁹⁷

Komentář: Následné otázky na děti- „Co se tomu psovi stalo, že se nachladil? Proč kýchal?“

Zopakujeme básničku ještě jednou a v dalších dnech opakujeme také.

---

⁹⁷ FALTUS, Jiří: Rozhledna se rozhlíží, Albatros, Praha, 1979

7) Návčik písně+ dramatizace **Šla Nanyňka do zelí** (viz Příloha B1)

Tónina: C dur

Rozsah písně: malá sexta

Cíl obecný: Zdokonalování dovedností v oblasti pohybu a motoriky, rozvoj komunikativních dovedností

Cíl hudební: Sladění pohybu s rytmem a hudbou

Metodický postup: Vycházejme z toho, že děti píseň buď znají, nebo ji alespoň už někdy slyšely – můžeme si ji společně zazpívat

- Vysvětlíme si, o čem se zpívá – rozbor textu. Jaká je Nanyňka? Jaký je Pepíček?
- Rozdělíme role. Všechna děvčata budou Nanyňky a všichni chlapci Pepíčkové.
- Určíme, kde bude místo pro pole, co bude představovat zelí. Děvčata mohou mít košíčky z domova, „školkové“, vyrobené z papíru apod.
- Nacvičíme jednotlivé situace – Nanyňky půjdou na pole trhat lupení, poté přijdou Pepíčkové a předvádějí, že rozšlapávají košíčky.
- Nanyňky pak prstem hrozí Pepíčkům: „Ty, ty, ty ...“
- Ve chvíli, kdy děti rozumí jednotlivým situacím a vědí, co mají dělat, můžeme opět přistoupit ke zpěvu a to tak, že buď jsou stále všechny děti Nanyňky a Pepíčkové, nebo vybereme vždy jen jednoho a chlapce a jednu dívku, a s ostatními dětmi zpíváme.

Komentář: Většina dětí sice nedokáže vyzpívat celý rozsah písně, přesto ji většina při vstupu do MŠ zná. V tomto případě byla použita pro dramatizaci. Děti zpívat nemusí, případně mohou jen část. Můžeme sáhnout i po nahrávce s reprodukovanou hudbou, abychom dětem pomáhali s pohybovými situacemi. V tomto případě jde tedy částečně o **píseň pro děti** a částečně o **píseň dětskou**.

8) Návčik písně s pohybem **Sluníčko zachází za hory** (viz Příloha A5)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: čistá kvarta

Motivace: Rozhovor s dětmi na téma podzimních plodin, příp. co máme dnes k obědu apod. Ptáme se: „Víte, kde rostou brambory? A co se z nich dá uvařit?“

Cíl obecný: Napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru

Cíl hudební: Cíl: Sladění pohybů s hudbou, naučit se zpívat píseň v rozsahu čisté kvarty

Metodický postup: Od hovoru s dětmi přejdeme plynule k samotnému zpěvu písně s pohybem, několikrát opakujeme, děti se postupně přidávají.

Sluníčko zachází za hory (rukama „malujeme sluníčko“)

pasáčci pečou brambory, (sed zkřížmo na zemi)

sluníčko zachází za kostel (vsedě „malujeme sluníčko“)

pasáčci lezou na postel. (děti si lehají na zem)

Komentář: **Píseň je dětská**, určená ke zpěvu. Původní lidová melodie byla upravena tak, aby ji mohly zpívat i nejmenší děti.

6.2 ZIMA TA JE TAKY PRÍMA

S nástupem zimního období už jsou děti v mateřské škole obvykle dostatečně adaptované, zvyklé na její pravidelný režim, i na samotnou řízenou činnost. V tomto období je seznamujeme se změnami počasí a hravou formou s nástupem adventní doby, která v naší kultuře skýtá obrovské množství říkadel, básniček a písní, a také se dá krásně propojit s výtvarnými činnostmi. Přestože dle křesťanských tradic by se měly koledy zpívat až od Štědrého dne, je u nás už mnoho let zvykem, zpívat je už v době adventní. V mateřské škole to oceňuji obzvlášť, protože alespoň máme dostatek času děti koledy naučit. Kromě Vánoc a adventu patří také k zimnímu období karnevaly a pohádková tematika.

Jako příklady vhodných hudebních činností uvádím vánoční písně, hlasová a artikulační cvičení a hudební hry pro rozvoj rytmického cítění.

6.2.1 PRAKTICKÉ UKÁZKY HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ S NEJMLADŠÍMI DĚTMI V MŠ TYMÁKOV

1) Nácvič písně **Zvony** (viz. Příloha A6)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: malá tercie

Motivace: Ukázka různých zvonů a rolničků, povídání o Vánocích, nápodoba zvuku zvonů

Cíl obecný: Rozvoj sluchu, rozšíření povědomí o vánoční tematice

Cíl hudební: Rozvoj sluchu a pěveckých dovedností, vnímání kontrastů vysoko x hluboko, silně x slabě

Metodický postup: Učitelka (učitel) přinese dětem na ukázkou různé zvonky a rolničky a ptá se: „Jak byste napodobili zvuk zvonů?“ Hrajeme si s vlastním hlasem. V rozsahu sekundy a tercie zkusíme předvádět velké či malé zvony. Zpíváme: „Bim, bam, ...“. Učitelka vždy předzpívá a děti po ní opakují, až se je pokusí dovést do požadované tóniny, ve které bude následně zpívat celou písničku.

- Děti „bimbají“, a učitelka plynule přejde ke zpěvu písničky

Komentář: Jedná se o **dětskou píseň**

2) Hlasová a artikulační cvičení

Motivace: Mikulášská tematika – povídáme si s dětmi o tom, že přijde nebo, že přišel Mikuláš, a jaké to bylo. Kdo přišel s ním apod. Vánoční tematika – co jste dostali, jakou jste z toho měli radost.

Cíl obecný: Rozvoj komunikativních a řečových dovedností

Cíl hudební: Procvičení a uvolnění mluvidel, dotykové rozšiřování hlasového rozsahu

Metodický postup: Zkusíme dělat jako čerti: „Blilll, blilll, ble, ble, ble...“ apod. Ptáme se dětí: „Jak jste se radovali pod stromečkem?“ Děláme glissando směrem dolů: „Jůůůů, jééé, jóóóó...“, od různých tónů

3) Hra na ozvěnu (inspirace: Lišková 2006) (viz. Příloha B2)

Motivace: Společné těšení na Vánoce, zimní počasí

Cíl obecný: Osvojování poznatků o zimě, o proměnách přírody, a o Vánocích

Cíl hudební: Rozvoj rytmického cítění, dokázat hrát „na tělo“

Metodický postup:

a) Hrajeme rytmus jednotlivých slov.

Deklamace textu je doprovázena hrou na tělo. Učitelka(učitel) předvádí, děti opakují. „Vá-no-ce, Vá-no-ce, dár-ky, dár-ky, Ježíšek, Ježíšek.“

b) Rytmus sousloví

Nejprve doplníme jen tleskáním nebo dupáním, později můžeme kombinovat.

„Hu-dry, hu-dry, du-py, dupy, bí-lý sníh, bí-lý sníh apod.“

c) Rytmické věty + kombinace hry na tělo

Je možné volit různé kombinace podle zdatnosti dětí, např. jen různá slova se střídáním úderů na tělo a později teprve přikročit k celým větám.

„Sně-ží, sně-ží, pa-dá sníh, pa-dá sníh, po-je-de-me na sa-ních.“

4) Zimní rozcvička – Kam co patří? (viz Příloha B5)

Tónina: F dur

Rozsah písňe: velká sexta

Motivace: Před odchodem do šatny – učitel (učitelka) se ptá dětí, kam patří jednotlivé části oblečení

Cíl obecný: Rozvoj pohybových dovedností – reagovat pohybem co nejrychleji, naučit děti znát části oblečení, případně části těla

Cíl hudební: Sladit pohyb s hudbou, koordinace pohybů

Metodický postup

a) Učitelka (učitel) se ptá dětí: „Kam patří čepice (hlava), bunda (ramena), kalhoty (kolena), boty (palce)?“, a děti oběma rukama ukazují na části těla.

- Nejprve velmi pomalu, když už děti znají, zrychlujeme a říkáme už jen: čepice, bunda, kalhoty, boty

b) Nebo můžeme hned zapojit pohyb se zpěvem. Zpíváme a dětem ukazujeme, kam co patří.

Komentář: Jedná se o variaci písně Hlava, ramena, kolena palce (viz Příloha B4). **Píseň** je určená **pro děti** – děti nezpívají, pouze ukazují.

5) Básnička **Sněhulák**⁹⁸

Motivace: Jestliže napadl sníh, postavíme s dětmi sněhuláka a na něm pak básničku ukazujeme. Pokud sníh není, vyprávíme si o tom, co budeme dělat až napadne, co z něj postavíme.

Cíl obecný: Rozvoj paměti a řečových dovedností, naučit se z paměti krátký text

Cíl hudební: Dokázat text básně rytmicky deklamovat, koordinace pohybů

Metodický postup: Pedagog nejprve dětem sám přednese s pohybem. Některé děti se vždy zkusí přidat hned, ostatní až s opakováním. Básničku můžeme podle zájmu dětí zopakovat, cca třikrát, a v dalších dnech se k ní vracet.

<i>Sněhulák je panáček,</i>	(ukazujeme „stříšku nad hlavou“)
<i>má na hlavě plecháček.</i>	(poklepeme si rukou o hlavu)
<i>Místo očí uhlíky</i>	(ukazujeme oběma rukama na oči)
<i>a až dolů knoflíky.</i>	(jednou rukou naznačujeme řadu knoflíků)
<i>Chodí, chodí bos,</i>	(tři velké kroky na místě)
<i>má červený nos.</i>	(náznak velkého špičatého nosu)

Komentář: Lze deklamovat i při kreslení sněhuláka

6) Zpěv a poslech koled a vánočních písní

České vánoční koledy jsou pro malé děti obtížnější, zejména kvůli svému rozsahu, přesto je s nimi seznamujeme již od útlého věku. Některé (hudebně rozvinutější) děti se ke zpěvu připojí, jiné se dokážou přidat třeba v refrénu. Mohou si na ně zatančit, tleskat do rytmu, nebo jen poslouchat. Koledy jsou také vhodným materiálem pro vyzkoušení nástrojů

---

⁹⁸ *Předškoláci – omalovánky, pracovní listy* [online]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/snehulak-basnicka-s-pohybem/2107>

z Orffova instrumentáře. Dětem můžeme nabídnout různé zvonky a rolničky, trianl nebo xylofon. V případě vánočních písní a koled se tedy nemusí vždy jednat nutně o **písně dětské**, ale koledy mohou být i **písněmi pro děti** (Srov. Kap. 6.1.1). Další z možností je ponechat text a upravit vhodným způsobem melodii, tak aby její rozsah odpovídal rozsahu tříletého dítěte (viz úprava písně Sluníčko zachází za hory – Příloha A5). Takovým příkladem by mohla být koleda Stojí vrba košatá. Její melodie je vzestupná s rozsahem velké sexty. Zjednodušit pro malé děti by se dala snížením rozsahu na tercii s tím, že by melodie začínala sestupně na 5. stupni, tedy 5533553 atd.

Vánoční písně jsou součástí naší kultury a děti by je měly znát, měly by mít šanci poznat, jak je hudba silná. Koledy, zejména výrazně rytmické, jsou mezi dětmi velmi oblíbené, např. Pásli ovce valaši (viz Příloha B7), ale i Půjdem spolu do Betléma nebo např. Zelená se louka aj. Z vánočních písní, které nejsou koledami, jsem pro účel bakalářské práce vybrala tyto: Červená, zlatá zelená (viz Příloha A11), Vánoční stromeček (viz Příloha A10) a píseň Sněhulák (viz Příloha A7). Ta patří, co se malých dětí týče, po pěvecké stránce mezi ty obtížnější, ale je možné pracovat s ní tak, že sloky zpívá jen učitelka nebo zdatnější děti, a všichni společně jen refrén.

6.3 VÍTÁME TĚ, JARO

V dalším období školního roku, na jaře, trávíme s dětmi více času venku. Pozorujeme probouzející se přírodu, posloucháme zpěv ptáků, povídáme si o mláďatech, o počasí, pracujeme na zdokonalování hrubé i jemné motoriky a všechny poznatky pak využíváme v nových písních a pohybových hrách. Pro praktické využití je vhodné napodobování zpěvu ptáků, ale i jiných zvířat, či pohybové (taneční) aktivity. Jako příklady jsem zvolila dechová a artikulační cvičení, hudební hádanky, neboť touto dobou už děti znají spoustu písní, i samotný nácvik nových písní, a některým se podařilo též rozšířit lehce hlasový rozsah.

6.3.1 PRAKTICKÉ UKÁZKY HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ S NEJMLADŠÍMI DĚTMI V MŠ TYMÁKOV

1) Dechová cvičení

Motivace: Představme si, že jsme v lese, byli jsme tam na procházce, nebo se tam chystáme apod. V lese je spousta vůní.

Cíl obecný: Nácvik správných dechových funkcí, rozvoj povědomí o životě v lese

Cíl hudební: Nácvik správných dechových funkcí, procvičení mluvidel

Metodický postup: Zhluboka se nadechneme nosem, bez zvedání ramen, a pomalu vydechujeme ústy, abychom vše dobře cítili.

- Něco krásně voní, řekneme dlouze: „Áááá“
- Zavoláme do lesa: „Halóóó“
- Foukáme si do dlaní.

2) Artikulační cvičení

Motivace: Povídáme si v kruhu s dětmi, jaké zvuky můžeme venku v přírodě slyšet, ukazujeme si obrázky lesních zvířat

Cíl obecný: Rozvoj sluchového vnímání, paměti, správná výslovnost

Cíl hudební: Rozvoj poslechových a pěveckých dovedností – nápodoba zvuků

Metodický postup: V rámci společného povídání zkusíme napodobovat zvuky zvířat. Datel ťuká: „Ťuk-ťuk“, „sova: „Hů-hů“, kukačka: „Kuku-kuku“, ptáci: „Čim, čim“, medvěd: „Brum-brum“, aj.

3) Hudební hádanky a hry

a) Poznávání písničky podle melodie

Motivace: Dnes si, děti, zazpíváme, ale jestlipak poznáte, kterou písničku?

Cíl obecný: Rozvoj sluchu, soustředěného vnímání,

Cíl hudební: Rozvoj sluchové paměti

Metodický postup: Necháváme děti hádat známé melodie. Je důležité, aby byly jednotlivé zahrané ukázky melodicky i rytmicky odlišné, aby si nebyly podobné. Melodie mohou zaznít z nahrávky nebo je zahraje sama učitelka na klavír, flétnu nebo na housle.

b) Poznávání hlasů

Motivace: Včera jsem, děti, stála na chodbě za dveřmi a zjistila jsem, že už vás všechny poznám po hlase. Jestlipak byste se také poznaly? Vyzkoušíme to?

Cíl obecný: Rozvoj sluchu, soustředěného vnímání,

Cíl hudební: Rozvoj sluchové paměti

Metodický postup: Učitelka (učitel) vybere dítě, které něco krátce řekne (úryvek říkanky, zavolá jméno apod.), ostatní se zavřenýma očima hádají, kdo to byl

- Různé varianty her Kukačko, zakukej nebo Slepíčko zakvokej

c) Poznávání zvuku hudebních nástrojů a známých věcí

Motivace: Dnes si zahrajeme si na detektivy. Všichni zavřete oči a zkuste poznat, co vydává tenhle zvuk.

Cíl obecný: Rozvoj sluchu, soustředěného vnímání,

Cíl hudební: Rozvoj sluchové paměti, motivace k aktivní hře

Metodický postup: Děti sedí zády nebo mají zakryté oči. Učitelka hraje na známé nástroje a děti hádají, o které se jedná (klavír, kytara, flétna, bubínek, triangl, dřívka). Vyzkoušet může také např. muchlající papír, vrzavé dveře aj.

Komentář: Poté necháme děti, aby si samy mohly nástroje vyzkoušet a nechat ostatní hádat.

d) Hledání zvuku

Motivace: Paní ředitelka nám tady někde ve třídě schovala poklad. Nikdo neví, kde, ale ohlásí se nám sám, prý začne zvonit. Tak všichni dávejte pozor, až uslyšíte zvonění, musíme zjistit odkud se ozývá.

Cíl obecný: Rozvoj sluchu, soustředěného vnímání,

Cíl hudební: Rozvoj sluchové paměti

Metodický postup: Učitelka(učitel) ukryje předmět, který je schopný vydávat zvuk ve chvíli, kdy to potřebujeme, tedy např. mobilní telefon nebo budík, kuchyňská minutka aj. Když začne zvonit, všechny děti předmět hledají (LIŠKOVÁ, 2006)

4) **Hrnec** – pohybová hra⁹⁹

Motivace: Jestlipak víte, děti, co budeme mít dnes k obědu? Knedlíky. A kdo je má rád? A pomůžeme je paní kuchařce uvařit?

Cíl obecný: Naučit se zpaměti říkanku, zapamatovat si pravidla nové hry, zdokonalování pohybových reakcí a postřehu

Cíl hudební: Sladit krok s deklamací říkanky

Metodický postup: Utvoříme s dětmi kruh, uprostřed kruhu provede jedno dítě leh, skrčí nohy přednožmo a položí chodidla na zem. Děti chodí po obvodu kruhu. Při posledním verši dítě ležící na zemi vyskočí a dotkne se ramene některého z dětí, a to zaujme jeho místo.

Máme hrnec veliký,

vaříme v něm knedlíky,

až ten hrnec upadne,

knedlík z něho vypadne.

5) Nácvik písně **Sousedovic kočička** (viz. Příloha A14)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: velká sexta

Motivace: Nové písni předchází povídání o nově narozených mláďatech, o tom, jestli máme doma nějaké zvíře apod.

Cíl obecný: Vědomě napodobit pohyb, rozšířit si povědomí o dospělých zvířatech a jejich mláďatech

Cíl hudební: Zvládnout si zapamatovat novou píseň a doplnit ji pohybem, hrát metrum na tělo nebo na dřívka

---

⁹⁹ Vlastní zdroj

Metodický postup: Dbáme na klidnou atmosféru. Učitel(ka) zpívá a zapojuje i lehce pohyb. Případně může nejprve vytleskávat nebo vyťukávat metrum a pohyb přidat, až když se děti s písní trochu seznámí.

<i>Sousedovic kočička má zelená očička.</i>	ukazujeme na ouška, oči
<i>Když jí očka pěkně svítí, myšku si vždy lehce chytí.</i>	chňapat střídavě rukama
<i>Koči, koči, kočičko, běž si raděj' na mlíčko.</i>	hrozíme prstem, střídáme ruce
<i>Myšky nechej na pokoji, ony se tě tuze bojí.</i>	dupnutí, každou nohou jednou a ruce v bok

Komentář: Tato skladba může být vyhodnocena jako **dětská píseň** i jako **píseň pro děti**. Záleží na složení třídy a na její pěvecké vyspělosti. Podle toho budeme s písní nakládat. Pokud děti nezvládnou píseň zpívat, mohou ji jen doplnit pohybem. Skladba se pohybuje v rozsahu čisté kvinty, sexta se tam vyskytuje pouze jednou.

6) Nácvik písně **Povídám, povídám pohádku** (viz. Příloha A19)

Tónina: D dur

Rozsah písně: čistá kvinta

Motivace: Děti, dělali jsme velký rámus, všechny panenky a plyšáci jsou z nás velmi unavení. Co kdybychom je zkusili ukolébat a uspat?

Cíl obecný: Zdokonalování zřetelné výslovnosti, zapamatování si říkanky (písničky), rozvoj estetického vnímání, jemné motoriky

Cíl hudební: Vedeme děti k uvědomění si kontrastů v hudbě

Metodický postup: Nejprve děti seznámíme s písní náslechem, vhodná je pro celkové zklidnění kolektivu. Děti ji mohou zpívat svým panenkám a plyšovým kamarádům, a přitom je do rytmu kolíbat.

- Píseň se vyznačujeme výraznými kontrasty. První část je velmi klidná a pomalá, ukolébavková, střed je naopak svižný, a ke konci se zase vrátíme zpět k pomalé části.

- S šikovnými dětmi, když už píseň znají, můžeme zapojit i zvonkohru, ponecháme-li na ní pouze tóny *d* a *a*¹⁰⁰

Komentář: Většina dětí zná tento text jako říkanku, koluje mezi lidmi již po celé generace. Milena Raková ji zhudebnila, tak si ji můžeme s dětmi i zazpívat. Pokud by však byla melodická linka pro děti příliš obtížná, můžeme zůstat u říkadla. Lze zpívat velmi tiše a hlasitěji, můžeme volit různé tempo. **Píseň je dětská**, určena ke zpěvu.

7) Nácvič písničky a pochodového kroku **K čemu by byl kosu nos**¹⁰¹ (viz Příloha B8)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah: čistá kvinta

Motivace: Pozorujeme s dětmi ptáky na školní zahradě i na vycházce, povídáme si, jak žijí. Další den, si je prohlédneme na obrázku, učitel (učitelka) zkusí zjistit, jestli si děti jméno některého z nich zapamatovaly.

Cíl obecný: Seznámení s běžnými druhy ptáků na zahradě, konkrétně s kosem.

Cíl hudební: Nácvič pochodového kroku.

Metodický postup: Při prohlížení obrázků přejdeme nad obrázkem kosa plynule ke zpěvu písničky. Seznámíme s ní děti náslechem, rovnou můžeme zapojit pochodovou chůzi na místě. Děti se zanedlouho zkusí k pochodování připojit. Vyzveme je, aby utvořily zástup za učitelem (učitelkou) a pochodujeme za zpěvu písničky po třídě. V dalších dnech opakujeme.

Komentář: **Píseň** je určena **pro děti**, zpočátku tedy ne ke zpěvu.

6.4 TĚŠÍME SE NA LÉTO

S příchodem léta bývají už všechny děti minimálně tříleté, ve školce je nic nepřekvapí a dají se s nimi podnikat čím dál zajímavější věci. Pokud se s nimi intenzivně pracovalo, rozšířil se jim hlasový rozsah, zdokonalilo rytmické cítění a podařilo se je naučit celou řadu písniček a

---

¹⁰⁰ TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6. s. 152-153.

¹⁰¹ S písničkou jsem se poprvé setkala, když jsem své kdysi malé dceři koupila CD souboru Hradišťan – Studánko Rubínko. Hned nás obě zaujala, tak jsem ji časem vyzkoušela i na synovi a následně dětech v mateřské škole. Děti ji rády zpívají, a k pochodu přímo vybízí.

básniček. Letní tematika nabízených činností se opírá hodně o přírodu, různé druhy výletů a dovolených, a o nebezpečí, která na nás o prázdninách číhají.

6.4.1 PRAKTICKÉ UKÁZKY HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ S NEJMLADŠÍMI DĚTMI V MŠ TYMÁKOV

1) **Stojí stromečky**¹⁰² – básnička s pohybem

Motivace: - V rámci povídání si o přírodě a chystané návštěvě lesa. Vysvětlujeme si, jak se v lese chovat, že se v lese nekřičí.

Cíl obecný: Zapamatovat si básničku s pohybem, vést pohyb uvědoměle, vědět, jak se chovat v lese

Cíl hudební: Vědomě vést pohyb, rytmicky deklamovat

Metodický postup: Předvádíme, děti opakují.

<i>Stojí, stojí stromečky,</i>	otáčíme se vpravo a vlevo, ruce podél těla
<i>mají pěkné větvičky</i>	pohladíme si paže od prstů až k rameni
<i>Na nich listy jehličí,</i>	pohybem prstů naznačíme padání listů
<i>ať tu nikdo nekřičí.</i>	prst dáme na ústa

2) **Leze, leze šnek**

Motivace: Básničku můžeme využít při zkoumání zvířat, zahrady po dešti, nebo např. při cvičení.

Cíl obecný: Zdokonalování hrubé motoriky

Cíl hudební: Zapamatovat si básničku s pohybem, cíleně napodobovat pohyb

Metodický postup: Učitel (učitelka) předvádí, děti opakují.

<i>Leze, leze šnek, veze domeček.</i>	klekneme si ve velkém kruhu na kolena
<i>Leze, leze z proutí,</i>	lezeme po čtyřech dopředu
<i>domečkem si kroutí.</i>	zakroutíme zadečkem
<i>Najednou se lek'.</i>	sed na paty a schováme hlavu pod ruce
<i>Nejdřív tykadla, potom kukadla.</i>	vystrčíme ruce jako tykadla

---

¹⁰² Vlastní zdroj

Co se mu to stalo? Co ho polekalo?   koukáme ze strany na stranu
Bum – šiška spadla! Bum – šiška spadla!   plácne rukama do země a pak znovu.

3) **Na kouzelníka** (LIŠKOVÁ, 2006, s.50)

Motivace: K pohybu ani není potřeba děti nijak zvlášť motivovat, hýbají se rádi. V tomto případě je motivací sama hra. Jakmile se ozve úder do bubnu či gongu, děti zbystří, a zaklínadlem se nechají vtáhnout do hry.

Cíl obecný: Rozvoj sluchu, pohybových reakcí a představivosti

Cíl hudební: Reagovat na zvuk, rozvoj pohybové improvizace

Metodický postup: Učitelka představuje kouzelníka, který proměňuje děti. Udeří do bubínku a řekne např., že se všichni promění v autobus, vlak, letadlo, zvonek, ve zvířata apod. „Čáry. máry, pod kočáry, ať jsou tady samé autobusy...“ Vybíráme taková „kouzla“, aby si děti věděly rady s pohybem, případně vydávaly nějaké zvuky.

4) **Pět minut v Africe** (viz příloha B9)

Tónina: D dur, E dur

Rozsah písně: nóna

Motivace: Jarní a letní období bývá často spojeno s návštěvami zoologických zahrad. Přestože děti seznamujeme především se zvířaty žijícími u nás, exotických bychom se měli také alespoň trochu dotknout. Vyprávíme si, prohlížíme obrázky a prostředníkem v objevování může být i písnička.

Cíl obecný: Rozvoj pohybových dovedností, dovednosti napodobit pohyb, získat znalosti o některých zvířatech

Cíl hudební: Rozvoj sluchu, pohybových reakcí a představivosti

Metodický postup: Zazpíváme dětem píseň „5 minut v Africe“ a předvádíme jednotlivá zvířata. V dalších dnech lze použít i nahrávku. Píseň je však dlouhá a děti by ještě veškerému textu nemusely rozumět. Postačí, když je seznámíme se dvěma až třemi slokami.

Komentář: V tomto případě se jedná o **píseň pro děti**.

5) **Indiáni** – Nácvič písne (příp. říkadla) s pohybem (viz příloha B3)

Tónina: F dur

Rozsah písne: sexta

Motivace: Zpíváme v rámci předprázdninových nebo prázdninových aktivit – povídáme si s dětmi o tom, co lze dělat v létě, na co si můžeme venku hrát. Jednou z velmi oblíbených oblastí jsou i indiáni. S dětmi v rámci jednoho tematického týdne vyrábíme čelenky, tančíme jako indiáni, malujeme si tváře, hrajeme si na lov bizona a zpíváme.

Cíl obecný: Rozšíření znalostí o indiánech, zdokonalování motoriky

Cíl hudební: Rozvoj smyslu pro rytmus, koordinace pohybů s hudbou,

Metodický postup: Stojíme v kruhu, čelem k sobě, zpíváme, předvádíme pohyby a děti po nás opakují.

<i>Indi, indi, indi, indi, indiáni jdou,</i>	(rytmické pleskání do steh)
<i>halí, haló, indiáni jdou.</i>	(2x postupné zvolání do stran s přiloženou dlaní u rtů na halí a haló a zase pleskání do steh)
<i>My se, my se, my se, my se, nebojíme se</i>	(rytmické klepání pěstí do hrudníku a zamítavé vrtění hlavou)
<i>Halí, haló, nebojíme se.</i>	(2x postupné zvolání do stran s přiloženou dlaní u rtů na halí a haló, a zase zavrtění hlavou)
<i>Šel první, šel druhý, šel třetí indián</i>	(pochod v kruhu)
<i>Šel čtvrtý, šel pátý, šel šestý indián</i>	(pochod v kruhu)
<i>Šel sedmý, šel osmý, šel devátý indián a ten poslední byl desátý.</i>	(pochod v kruhu (indiánským pokřik, dlaní zakrýt ústa)

Komentář: V případě starších dětí bychom zapojili ještě pohyby rukou v druhé části písne při pochodování, kdy se přikládají prsty k hlavě naznačující péra na čelence. Vzhledem k rozsahu písne a věku dětí (3 roky), jde o **píseň pro děti**

6) **Šikulky** – nácvik písně (viz. Příloha A17)

Tónina: C dur, D dur

Rozsah písně: malá septima

Motivace: Školní rok se pomalu blíží ke konci, hodně jsme se naučili, už víme, jak to ve školce chodí, a tak je na čase se pochválit, jací jsme šikulkové a šikulky. Zaspíváme si o tom písničku.

Cíl obecný: Správné držení těla, rozvoj motoriky, rozvoj dovednosti předvádět obsah textu

Cíl hudební: Rozvoj motoriky a koordinace pohybů, smyslu pro rytmus

Metodický postup: Učitelka dětem předzpívává první sloku s pohybem, několikrát zopakuje, děti se postupně přidávají. Píseň má více slok, ale postačí naučit děti maximálně dvě.

<i>1. My jsme ši a šikulky,</i>	pochodujeme na místě, stojíme v kruhu
<i>ráno vběhnem' do školky,</i>	běžíme na místě
<i>hrajeme si, kreslíme,</i>	kreslíme do vzduchu
<i>zpívat taky umíme.</i>	ruce v bok
<i>Ši a ši a šikulky,</i>	držíme se v kruhu za ruce a pomalu točíme
<i>to jsou děti ze školky,</i>	
<i>ka a kamarádi,</i>	
<i>co spolu dovádí.</i>	do podřepu, výskok na slovo „dovádí“
<i>2. My jsme če a čertíci,</i>	naznačíme rohy
<i>my máme pod čepicí,</i>	plácáme si na hlavu
<i>obujeme bačkůrky,</i>	předvádíme obouvání
<i>sníme maso, brambůrky.</i>	jíme „jako“ lžící
<i>Ši a ši a šikulky ...atd.</i>	

Komentář: **Píseň dětská** a zároveň **píseň pro děti**. Děti zpívají, jsou-li toho schopné, pouze sloky, pedagog o nich zpívá refrén a děti točí kruh

ZÁVĚR

Bakalářskou práci *Hudební činnosti s dvouletými a tříletými dětmi a jejich začlenění do programu výchovné práce v MŠ Tymákov* jsem vypracovala na základě cílů stanovených v úvodu této práce. Potřebné informace jsem získávala z odborných literárních zdrojů. Zejména jsem čerpala z knih *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání* od Marie Liškové, *Hudební výchova v mateřské škole* od Jiřího Zezuly a Olgy Janovské a *Hudební psychologie pro učitele* od Františka Sedláka a Hany Váňové.

Jedním z cílů mé práce bylo zdůraznit nezbytnost hudby ve vývoji dítěte, jelikož v dnešní době je dle mého soudu opomíjena. Druhým cílem bylo sestavit modelové návrhy hudebních činností, částečně odzkoušené v MŠ Tymákov, které jsou vhodné pro věkovou kategorii dětí dvouletých a tříletých, a mohly by být použity ve vzdělávacích programech i jiných mateřských škol. Přestože je práce pomyslně rozdělena na část teoretickou a praktickou, usilovala jsem o to, aby se tyto části prolínaly. Neprováděla jsem výzkum, ale snažila jsem se pro sebe i pro případné další začínající pedagogy odkrývat více do hloubky problematiku hudebního vzdělávání v raném věku.

Obsahem jsou tato témata: 1) Charakteristika dvouletého a tříletého dítěte, 2) hudebnost takto malých dětí, 3) Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 4) hudební výchova v MŠ a podpis jednotlivých hudebních činností, 5) stručné představení MŠ Tymákov a 6) samotné návrhy hudebních činností v praktické části. Uváděné hudební činnosti jsem doplnila přílohami vytvořenými v notačním programu Sibelius.

Informace zde uvedené, a při psaní objevené, určitě využiji ve své profesi, a doufám, že můj původní záměr, aby tato práce posloužila i dalším začínajícím pedagogům, bude naplněn.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zaměřuje na důležitost hudby ve vývoji dítěte. Snaží se ukázat význam hudby v souvislosti s jakýmkoliv jiným lidským konáním, neboť hudba je odpradáвна součástí lidského bytí.

Teoretická část se věnuje hudebnímu vývoji dítěte do tří let, funkci rodiny a mateřské školy v rámci tohoto vývoje. Dále popisuje jednotlivé druhy hudebních činností ve vztahu k dětem dvouletým a tříletým.

Praktická část obsahuje návrhy na uplatnění hudebních činností v průběhu jednoho školního roku s konkrétními příklady. Zaměřuje se na děti dvouleté a tříleté v MŠ Tymákov.

SUMMARY

This bachelor thesis focuses on the importance of musical development of children. It tries to show the meaning of music in connection with any other human actions because the music is a part of human existence since time immemorial.

The **theoretical part** applies with the musical development of a child under three years of age, the function of family and of the kindergarten within this development. It also describes the particular kinds of music activities in relation to children at the age of two or three years.

The **practical part** contains some specific propositions for apply the music activities during a school year. It focuses on two-year-old and three-year-old children in the Tymákov kindergarten.

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

SEZNAM LITERATURY

DRAPELA, Victor J. *Přehled teorií osobnosti*. 5. vyd. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9.

FALTUS, Jiří: *Rozhledna se rozhlíží*, Albatros, Praha, 1979

HELPERT, Vladimír. *Vybrané studie*. Praha: Supraphon, 1970, [Díl] 1, O hudební tvořivosti.

HOLAS, Milan, 2001. *Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie*. Praha: Akademie múzických umění.

HOLEC, Jan. *Metodické listy pro předškolní vzdělávání*. listopad 2001.

HORÁČKOVÁ, Jaroslava. *Zpívejme si, zpívejme 3*. Frýdek-Místek: Šot, 2001.

HOROVÁ, Ladislava. *Těšíme se do školky*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0506-7.

HOROVÁ, Ladislava. *Ve školce je bezva*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-694-0

HURDOVÁ, Eva, Marie TETOUROVÁ, Pavel JURKOVIČ a [ilustrace] Edita PLICKOVÁ. *Hrajeme školce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6205-074.

JÁ, PÍSNIČKA 1: zpěvník pro žáky základních škol. 1. Díl. Cheb: Music Cheb, c1994. 116 s.

JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.

JURKOVIČ, Pavel. *Písničky pro celou rodinu 4*. Jihlava: Okresní kulturní středisko v Jihlavě, 1989.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

KOPŘIVA, Pavel. *Komunitní kruh a škola*. časopis *Ratolest*: únor 2000, s.1-2

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: dítě v rodinném prostředí, rodiče a mateřská škola, předškolní vzdělávání, školní programy*. Praha: Grada Publishing, 2008. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1568-1.

KUBECOVÁ, Markéta, PEHELOVÁ Marcela, SLAVÍKOVÁ Marie, RŮŽIČKOVÁ Veronika a VÁŇOVÁ Hana. *Rozvíjíme hudební dovednosti dětí*. Praha: Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-332-2.

- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN80-86307-26-3.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 4. Praha: Portál (vydavatelství), 2007. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-272-0.
- NOHAVICA, Jarek: *Komplet*. - 1. vyd. - Cheb: G + W, 2005. - 1 zpěvník (259 s.)
- NOVÁKOVÁ, Eliška. *Literatura pro HV v MŠ po roce 2010 (průzkum trhu včetně reedic)*. Plzeň, 2015. Bc. Západočeská univerzita, Fakulta pedagogická, 11.6.2015.
- PILAŘOVÁ, Dagmar a Romana BLÁHOVÁ. *Roční období v písničkách: náměty na pohybové aktivity pro děti předškolního věku*. 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, s.r.o., 2012. Nebojme se pohybu. ISBN 978-80-87553-51-0
- POLEDŇÁK, Ivan. *ABC: Stručný slovník hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1984. ISBN 02-008-84.
- SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN978-80-246-2060-2.
- SPIRITUÁL KVINTET: souhrnný repertoár třiceti let skupiny: písně, vícehlasé úpravy a dvojhlasé vzpomínky [hudebnina]. 1. vyd. Praha: Bočan a spol, 1992. 1 zpěvník (143 s.). ISBN 80-900824-2-4
- SPLAVCOVÁ, Hana a KROPÁČKOVÁ Jana. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A. *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-323-4
- TICHÁ, Alena. *Vokální činnosti jako prostředek rozvoje hudebnosti a zpěvnosti žáků*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-318-4.
- TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum (nakladatelství), 1999. ISBN 80-7184-803-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Karolinum (nakladatelství), 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VISKUPOVÁ, Božena a Petr JISTEL. *Skřivánek: sborník písní pro mateřské školy s doprovodem klavíru, event. dalších (dětských) hudebních nástrojů*. 3. vyd. Praha: Panton, 1983.

ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole: Metodika. Učebnice pro 4. roč. SPgŠ oboru Učitelství na mateřských školách*. 2.vyd. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN (váz.).

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

178/2016 Sb. 302 *Found* [online]. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=178&r=2016>

Studánko rubínko + CD | Albatrosmedia.cz. *Albatrosmedia.cz - knihy, internetové knihkupectví | Albatrosmedia.cz* [online]. Copyright © Albatrosmedia.cz, Albatros Media a.s. [cit. 10.08.2020].

Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/48840244/studanko-rubinko-cd/>

Hudební vývoj dítěte v předškolním věku. *Metodický portál RVP – Modul Články* [online].

Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/14413/HUDEBNI-VYVOJ-DITETE-V-PREDSKOLNIM-VEKU.html/>

Indiánská – Wiki. Wiki – Wiki [online]. Dostupné z:

<https://wiki.rvp.cz/Sborovna/7.SKZC/Karneval/Indi%a1nsk%a1?highlight=indi%a1nsk%a1>

Mravenčí ukolébavka, Jaroslav Uhlíř | SuperNoty.cz. [online]. Copyright © [cit. 10.07.2020].

Dostupné z:

<https://supernoty.cz/skladby/jaroslav-uhlir/mravenci-ukolebavka/1967?listtype=Grid>

Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright

©2013 [cit. 13.08.2020]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

Omrzel vás xylofon? Pořídte boomwhackers | Internetový magazín | = ZAKATEDROU.CZ = |. *Internetový magazín | = ZAKATEDROU.CZ = | | Magazín pro učitele 1. stupně ZŠ* [online]. Dostupné z: <http://zakatedrou.cz/?p=73>

Podrobný informační materiál ke vzdělávání dětí od 2 do 3 let v mateřské škole, MŠMT ČR. *MŠMT ČR* [online]. Copyright ©2013 [cit. 16.03.2020]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/podrobny-informacni-material-ke-vzdelavani-deti-od-2-do-3>

Sněhulák (básnička s pohybem) »*Předškoláci – omalovánky, pracovní listy. Magazín pro učitelky i rodiče, předškolní a mimoškolní vzdělávání. Aktivita, náměty pro dospělé a děti v mateřské škole, škole.* »*Předškoláci – omalovánky, pracovní listy* [online]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/snehulak-basnicka-s-pohybem/2107>

Zpěvník pro školy a školky. *Pohádky s písničkou – Proběhněte vrátky rovnou do pohádky* [online]. Dostupné z: <http://www.pohadkypisnickou.cz/-zpevnik-cd/26-zpevnik-cd.html>

Zpívání a muzicírování s Pastelkou (PDF) | INFRAČEK.cz. *INFRAČEK.cz* [online]. Copyright © 2020 INFRA, s.r.o. Všechna práva vyhrazena. [cit. 20.05.2020]. Dostupné z: <https://www.infracek.cz/zpivani-a-muzicirovani-s-pastelkou-pdf>

Zvířata ze ZOO. *Metodický portál RVP – Modul Články* [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1627/ZVIRATA-ZE-ZOO.html/>

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK**Obrázky**

<i>Obrázek 1 - Deklamace s jednoduchým reprodukováním rytmu – hra na tělo .....</i>	<i>13</i>
<i>Obrázek 2 – Příklad melodizace a slov a sousloví .....</i>	<i>27</i>

Tabulky

<i>Tabulka 1: Tituly obsahující hudební činnosti pro děti od 3 let.....</i>	<i>21</i>
---	-----------

SEZNAM PŘÍLOH

Přílohy A – skladby určené k pěveckým činnostem dvouletých a tříletých dětí v MŠ

Příloha A 1 - lidový text, vlastní melodizace: <i>Žába skáče po blátě</i>	III
Příloha A 2 – lidová: <i>Had leze z díry</i>	III
Příloha A 3– lidová: <i>Houpy, houpy</i>	III
Příloha A 4– Rytmizace slov a sousloví	III
Příloha A 5 – lidový text, vlastní melodie: <i>Sluníčko zachází</i>	IV
Příloha A 6 – Š. Lišková, vlastní melodie: <i>Zvony</i>	IV
Příloha A 7 – V. Kalabis/V. Čtvrtek: <i>Sněhulák</i>	IV
Příloha A 8 – M. Škodová: <i>Sněží, sněží</i>	V
Příloha A 9 – lidová: <i>Stojí vrba košatá</i>	V
Příloha A 10 – E. Hurdová: <i>Vánoční stromeček</i>	V
Příloha A 11 - P. Jurkovič/V. Čtvrtek: <i>Červená, zlatá zelená</i>	VI
Příloha A 12 – autor neznámý: <i>Co schází jaru</i>	VI
Příloha A 13 – J. Pavlica/ V. Čtvrtek <i>Jarní písnička</i>	VII
Příloha A 14 – autor neznámý: <i>Sousedovic kočička</i>	VII
Příloha A 15 - V. Bláha a M. Veselý: <i>Tú, tú, tú, auto už je tu</i>	VIII
Příloha A 16 - P. Jurkovič/V. Provazníková: <i>Vdávala se myška</i>	VIII
Příloha A 17 – Divadlo Dráček: <i>Šikulky</i>	IX
Příloha A 18 – D. Kardoš: <i>Medvědí trápení</i>	IX

Přílohy B – skladby určené k poslechovým, pohybovým a instrumentálním činnostem dvouletých a tříletých dětí v MŠ

Příloha B 1 – lidová: <i>Šla Nanynka do zeli</i>	XI
Příloha B 2 – Rytmizace slov a sousloví	XI
Příloha B 3 – autor neznámý: <i>Indiáni</i>	XII
Příloha B 4– autor neznámý: <i>Hlava, ramena, kolena, palce</i>	XII
Příloha B 5 – autor neznámý: <i>Čepice, bunda, kalhoty, boty</i>	XII
Příloha B 6 – autor neznámý: <i>Kamarádka, kamarád</i>	XIII
Příloha B 7– lidová: <i>Pásli ovce Valaši</i>	XIII
Příloha B 8– J. Pavlica/J. Skácel: <i>K čemu by byl kosu nos</i>	XIII
Příloha B 9 – P. Jurkovič/J. Žáček: <i>Pět minut v Africe</i>	XIV
Příloha B 10 – lidová: <i>Skákal pes</i>	XIV
Příloha B 11 – lidová: <i>Cib, cib cibulka</i>	XV

Přílohy C – ukolébavky pro děti před spaním

Příloha C 1 – J. Denver/D. Vančura: <i>Spinkej</i>	XVI
Příloha C 2 - J. Pavlica/F. Halas: <i>Mlýnek</i>	XVII
Příloha C 3 – J. Nohavica: <i>Ukolébavka pro Kubu a Lenku</i>	XVIII

Příloha C 4 - *J. Uhlíř/Z. Svěrák: Mravenčí ukolébavka* XIX

Veškeré notové zápisy byly provedeny v programu Sibelius

PŘÍLOHY A – SKLADBY URČENÉ K PĚVECKÝM ČINNOSTEM DVOULETÝCH A
TŘÍLETÝCH DĚTÍ V MŠ

Příloha A 1 - lidový text, vlastní melodizace: **Žába skáče po blátě**

Žá-ba ská-če po blá-tě, kou-pí-me jí na ga-tě. Na ja-ké, na ja-ké, na ze-le-né stra-ka-té.

Příloha A 2 – lidová: **Had leze z díry**

Had le-ze z dí-ry, vy-str-ku-je kní-ry, bá-ba se ho lek-la, na ko-le-na klek-la...

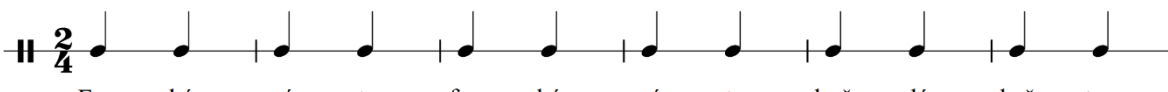
Příloha A 3– lidová: **Houpy, houpy**

Hou-py, hou-py, koč-ka sněd-la krou-py, a ko-cou-rek hrá-šek, do-stal přes o - cá-sek.

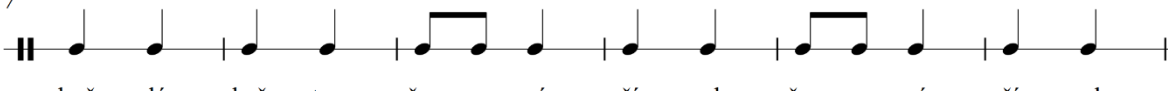
Příloha A 4– Rytmizace slov a sousloví¹⁰³

ozvěna

Fou - ká ví - tr, fou - ká ví - tr, hně - dý kaš - tan,

7 ozvěna ozvěna

hně - dý kaš - tan, čer - ve - ný ší - pek, čer - ve - ný ší - pek.

¹⁰³ Inspirace: LIŠKOVÁ. 2006

Příloha A 5 – lidový text, vlastní melodie: **Sluníčko zachází**

D

6

A D A D

Slu - nič - ko za - chá - zí za ho - ry, za ho - ry, pa - sá - ci
pe - čou bram - bo - ry, pa - sá - ci pe - čou bram - bo - ry.

Příloha A 6 – Š. Lišková, vlastní melodie: **Zvony**¹⁰⁴

Zvo-ny zvo-ní, pa - dá sníh, po-je-de-me na sa-ních. Bim, bam, bim, bam, bim.
Zvo-ny zvo-ní, mráz už je, pa-ní zi-ma kra-lu - je. Bim, bam, bim, bam, bim.

Příloha A 7 – V. Kalabis/V. Čtvrtek: **Sněhulák**¹⁰⁵

D G D G A⁷ D A Hm⁷ A

9

A⁷ D Em⁷ A⁷ D A⁷ D Em⁷ A⁷ D

1. Po-sta-vil jsem sně-hu-lá-ka na strá - ni, a-by hlí-dal kra-jáč mlé-ka k sní-da - ni.
Sto-jí tam ja-ko pán a já mu-sím hlí-dat sám, sto-jí tam ja-ko pán a já mu-sím hlí-dat sám.

2. Postavil jsem sněhuláka na ledu,
aby hlídal kousek masa k obědu.
Stojí tam jako pán,
a já musím hlídat sám.

3. Postavil jsem sněhuláka u dveří,
aby hlídal krajíc chleba k večeři.
Stojí tam jako pán,
a já musím hlídat

¹⁰⁴ *Inspirace: LIŠKOVÁ. 2006. s.128*

¹⁰⁵ *Zdroj vlastní*

Příloha A 8 – M. Škodová: **Sněží, sněží**¹⁰⁶

C G C Dm C Dm G C

1. Sně-ží, sně-ží, mráz ko-lem bě-ží, zi-ma je ko-čič-ce, hřbet se jí je-ží.
2. Fou-ká, fou-ká, bí-lá je lou-ka, zi-ma je pej-sko-ví ke kam-nům kou-ká.

Příloha A 9 – lidová: **Stojí vrba košatá**¹⁰⁷

C G C G C G C Dm G C

1. Sto-jí vr-ba ko-ša-tá, hej, hej, ko-le-da, na ní ko-za ro-ha-tá, hej, hej, ko-le-da.
2. Při-šel tě k ní kmo-tr vlk, hej, hej, ko-le-da, na-ta-ho-val po ní krk, hej, hej, ko-le-da.

Příp. další sloky:

3. Paní kmotra, pojd' dolů, hej, hej, koleda
A já dolů nepůjdu, hej, hej, koleda
4. Ty máš velký zubiska,
Natáh' bys mi kůžiska...

Příloha A 10 – E. Hurdová: **Vánoční stromeček**¹⁰⁸

C G⁷ C G C

Vá - noč - ní stro - meč - ku v tem - no - tě po - ko - je, ja - ké - pak

6 G⁷ C G C

ta - jem - ství v tvých vět - vích skry - to je? Kou - le a zvo - neč - ky

11 F C Dm C G⁷ C

jsem na ně dal, tře - py - tíš se, lesk - neš se jak sám pan král.

¹⁰⁶ LIŠKOVÁ. 2006. s.127

¹⁰⁷ Tamtéž

¹⁰⁸ Zdroj vlastní

Příloha A 11 - P. Jurkovič/V. Čtvrtek: **Červená, zlatá zelená**¹⁰⁹

D A G A D Hm

1., 2. Čer - ve - ná, zla - tá, ze - le - ná, co to — a - si

7 Em A⁷ D D A⁷ D G A

zna - me - ná. 1. Na sně - ho - vé kři - žo - vat - ce sto - jí za - jíc v ko - žiš - ku,
2. Čer - ve - ná je pro jab - líč - ko, zla - tí sví - tí o - ře - chům,

13 D Em D G A⁷

tlap - kou klič - ku po - str - ku - je, tři svě - týl - ka roz - svě - cu - je.
ze - le - ná je jed - nou v ro - ce, roz - sví - tí se na Vá - no - ce.

17 D A G A D Hm Em A⁷ D

Čer - ve - ná, zla - tá, ze - le - ná, Vá - no - ce to zna - me - ná.

Příloha A 12 – autor neznámý: **Co schází jaru**¹¹⁰

C Em Dm G⁷ C Em Dm G⁷ C

1. Pro - bu - dil se ma - lý brouč - ek na strá - ni, pro - bu - dil se ze zim - ní - ho dří - má - ní.
2. Schá - zí, schá - zí brouč - ku ví - ce slu - nič - ka, a - by mo - hla roz - kvést kaž - dá ky - tič - ka,

5 F Dm C D^{maj7} F C Dm G⁷ C

Roz - hlí - ží se, jest - li ja - ro při - chá - zí, a jest - li mu ješ - tě ně - co ne - schá - zí.
a - by by - lo za - se sly - šet zpí - vá - ní na za - hra - dě ne - bo v le - se na strá - ni.

¹⁰⁹ JURKOVIČ, Pavel. *Písničky pro celou rodinu 4*. Jihlava: Okresní kulturní středisko v Jihlavě, 1989.¹¹⁰ Zdroj vlastní

Příloha A 13 – J. Pavlica/ V. Čtvrtek *Jarní písnička*¹¹¹

D G A⁷ D G D G

Ja - ro, ja - ro, ja - ro už je tu. Ja - ro, ja - ro,

7 A⁷ D G F^{#m} Hm G

ja - ro už je tu. Sníh se mě - ní na sně - žen - ky, slun - ce sy - pe

12 A⁷ D Hm A⁷ Hm Em A⁷ D

z pe - ně - žen - ky na zem ti - síc zla - tých du - ká - tů.

Příloha A 14 – autor neznámý: *Sousedovic kočička*¹¹²

Sou - se - do - vic ko - čič - ka má ze - le - ná o - čič - ka.

5 Ko - či, ko - či, ko - čič - ko, běž si ra - děj na mlíč - ko.

Když jí o - čka pěk - ně sví - tí, myš - ku si vždy leh - ce chy - tí.

Myš - ky ne - chej na po - ko - jí, o - ny se tě tu - ze bo - jí.

¹¹¹ Zdroj vlastní¹¹² Zdroj vlastní

Příloha A 15 - V. Bláha a M. Veselý: **Tú, tú, tú, auto už je tu**¹¹³

C G⁷ C G C G

1. Tú, tú, tú, au - to už je tu. Po - jed' má - mo, po - jed' s ná - mi,
2. Tú, tú, tú, au - to už je tu. A - bys mě - la ra - dost v líč - ku,

7 C G C G C G⁷ C

za chví - lí jsme za ho - ra - mi. Tú, tú, tú, au - to už je tu.
sve - zu tě až ke slu - nič - ku. Tú, tú, tú, au - to už je tu.

3. Tú, tú, tú, auto už je tu.

Jen se mámo kmitnem vrátky,

vyjedem až do pohádky,

tú, tú, tú, auto už je tu.

Příloha A 16 - P. Jurkovič/V. Provazníková: **Vdávala se myška**¹¹⁴

D A⁷ D A⁷

1. Vdá - va - la se myš - ka Hryž - ka, ko - ho pak si bra - la?
2. Ko - cou - ři jim vy - hrá - va - lí, že - nich ji ved' sá - lem,

5 D A⁷ D G A D

Mňau ko - cou - ra Hr - do - pýš - ka, straš - ně se ho bá - la.
a když spo - lu tan - co - va - li, lás - kou ji sněd' má - lem.

¹¹³ VISKUPOVÁ, Božena a Petr JISTEL. *Skřivánek: sborník písní pro mateřské školy s doprovodem klavíru, event. dalších (dětských) hudebních nástrojů*. 3. vyd. Praha: Panton, 1983. s. 60

¹¹⁴ JURKOVIČ, Pavel. *Od výkřiku k písničce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7367-750-3.s.52

Příloha A 17 – *Divadlo Dráček: Šikulky*¹¹⁵

D A D A
 My jsme ši a ši-kul-ky, rá-no vběh-nem do škol-ky, hra-je-me si, kres-lí-me,
 7 A⁷ D G D Hm A
 zpí - vat ta - ky u - mí - me. Ši a ši a ši - kul - ky, to jsou dě - ti
 12 D G D A D
 ze škol-ky, ka a ka - ma rá - di, co spo - lu do - vá - dí.

2. My jsme če a čertíci
 my máme pod čepicí,
 obujeme bačkůrky,
 sníme maso, brambůrky.

Ref. Ši a ši

Příloha A 18 – *D. Kardoš: Medvědí trápení*¹¹⁶

Sta - rý med - věd vzdy - chá, že ho v tla - mě pí - chá,
 Ach, med - víd - ku hlou - pý, mast tě ne - vy - kou - pí,
 5
 že ho bo - lí v zu - bu dí - ra, od bo - les - ti už už zmí - rá,
 pro - spě - šněj - ší než - li pas - ta, by - la by ti zub - ní pas - ta.
 9
 a že pro - sí liš - tič - ku, at' mu půj - čí mas - tič - ku.
 K do - kto - ru běž ne - bud' bloud, dej si zou - bek vy - trh - nout.

¹¹⁵ Zpěvník pro školy a školky. *Pohádky s písničkou – Proběhněte vrátky rovnou do pohádky* [online].

Dostupné z: <http://www.pohadkypisnickou.cz/-zpevník-cd/26-zpevník-cd.html>

¹¹⁶ VISKUPOVÁ, Božena a Petr JISTEL. *Skřivánek: sborník písní pro mateřské školy s doprovodem klavíru, event. dalších (dětských) hudebních nástrojů*. 3. vyd. Praha: Panton, 1983.

Příloha A19 – M. Raková/text lidový: **Povídám, povídám pohádku**¹¹⁷

Volně, klidně

D A D A D

Po-ví-dám, po-ví-dám po - hád - ku, že pej-sek pře-sko-čil hro-mád - ku,

9 A D A D A D A

po - ví-dám, po - ví-dám dru - hou, že te - če vo - da stru - hou,

17 D A D A D

po - ví-dám, po - ví-dám tře - tí, _____ že je pec pl - ná dě - tí. _____

25 Živě

A když se vy-spa - ly, po ko - lá - či dos - ta - ly, při - šel na ně Mi - chal,

37 **2** Ospale

všech-ny je tam smí - chal, jen na - še - ho ne - chal. Po - ví - dám,

38

po - ví-dám, po - hád - ku, mmm... _____ *zívání do ztracena*

¹¹⁷ TICHÁ, Alena a Milena RAKOVÁ. *Zpíváme a hrajeme si s nejmenšími: od narození do 8 let*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-100-6. s. 152-153

PŘÍLOHY B – SKLADBY URČENÉ K POSLECHOVÝM, POHYBOVÝM A INSTRUMENTÁLNÍM ČINNOSTEM DVOULETÝCH A TŘÍLETÝCH DĚTÍ V MŠ

Příloha B 1 – lidová: *Šla Nanyňka do zelí*¹¹⁸

C G⁷ C

Šla Na - nyn - ka do ze - lí, do ze - lí, do ze - lí, na - tr - ha - la
 Já to pla - tit ne - bu - du, ne - bu - du, ne - bu - du, rad - ši se dám

6 G⁷ C G⁷

lu - pe - ní, lu - pe - ní - čka. Při - šel na ni Pe - pí - ček, roz - šla - pal jí
 na voj - nu, na voj - nič - ku. Na voj - nu se ne - dá - vej, truc ro - di - čům

12 C F G⁷ C

ko - ší - ček. Ty, ty, ty, ty, ty, ty, ty to bu - deš pla - ti - ti.
 ne - dě - lej. U - dě - lám, u - dě - lám, na voj - nu se pře - ce dám.

Příloha B 2 – *Rytmizace slov a sousloví*¹¹⁹

ozvěna ozvěna ozvěna

Vá - no - ce, Vá - no - ce, dár - ky, dár - ky, Je - ží - šek, Je - ží - šek.

Ozvěna

Zvo - nek, zvo - ne - ček, zvo - nek, zvo - ne - ček.
 Stro - mek, stro - me - ček, stro - mek, stro - me - ček.

pleskáme ozvěna pleskáme ozvěna tleskáme

Sně - ží, sně - ží, pa - dá sníh, pa - dá sníh, po - je - de - me na sa - ních.

¹¹⁸ JÁ, PÍSNIČKA 1: zpěvník pro žáky základních škol. 1. Díl. Cheb: Music Cheb, c1994. 116 s.

¹¹⁹ Vlastní zdroj

Příloha B 3 – autor neznámý: **Indiáni**¹²⁰

In - di, in - di, in - di, in - di, in - di - á - ni jdou. Ha - lí, ha - ló,
 My se, my se, my se, my se, ne - bo - jí - me se. Ha - lí, ha - ló,

7
 in - di - á - ni jdou. Šel prv - ní, šel dru - hý, šel tře - tí in - di - án, šel se - dmý,
 ne - bo - jí - me se. Šel čtvr - tý, šel pá - tý, šel šes - tý in - di - án,

14
 šel o - smý, šel de - vá - tý in - di - án, a ten po - sled - ní byl de - sá - tý.

Příloha B 4 – autor neznámý: **Hlava, ramena, kolena, palce**¹²¹

Hla - va, ra - me - na, ko - le - na, pal - ce, ko - le - na, pal - ce, ko - le - na, pal - ce.

5
 Hla - va, ra - me - na, ko - le - na, pal - ce, o - či, u - ši, pu - sa, nos.

Příloha B 5 – autor neznámý: **Čepice, bunda, kalhoty, boty**¹²²

Če - pi - ce, bun - da, kal - ho - ty, bo - ty, kal - ho - ty, bo - ty, kal - ho - ty, bo - ty.

5
 Če - pi - ce, bun - da, kal - ho - ty, bo - ty, čap - ku nasad' na - ko - nec.

¹²⁰ <https://wiki.rvp.cz/Sborovna/7.SKZC/Karneval/Indi%C3%A1nsk%C3%A11?highlight=indi%C3%A1nsk%C3%A11>.

¹²¹ Vlastní zdroj

¹²² Vlastní zdroj

Příloha B 6 – autor neznámý: *Kamarádka, kamarád*¹²³

1. Já jsem tvo - je ka - ma - rád - ka a ty jsi můj ka - ma - rád,
 5 2. Já jsem tvo - je ka - ma - rád - ka a ty jsi můj ka - ma - rád,
 po - dej - me si o - bě ru - ce, bu - de - me si spo - lu hrát.
 chy - tne - me se za ru - čič - ky, bu - dem spo - lu tan - co - vat.

Příloha B 7 – lidová: *Pásli ovce Valaši*¹²⁴

1. Pá - sli ov - ce Va - la - ši, při bet - lém - ské sa - la - ši.
 5 2. An - děl se jim u - ká - zal, do Bet - lé - me jít ká - zal.
 Haj - dom, haj - dom, ty - dli - dom, hyjdom, haj - dom, ty - dli - dom.

Příloha B 8 – J. Pavlica/J. Skácel: *K čemu by byl kosu nos*¹²⁵

1. Ten čer - ný chla - pík to je kos, jenž kříd - la má a ne - má nos.
 5 2. A zo - bá - kem tím, má - li kdy, ze ze - mě ta - há ží - ža - ly.
 A mís - to no - su má však co - pak? No pře - ce dlou - hý rov - ný
 8
 zo - bák. Ten čer - ný chla - pík to je kos.

¹²³ Vlastní zdroj¹²⁴ Vlastní zdroj¹²⁵ Zdroj: CD *Hradišťan. Studánko, rubínko. Zápis not vlastní, zjednodušený, bez původního tečkovaného rytmu.*

Příloha B 9 – P. Jurkovič/J. Žáček: **Pět minut v Africe**¹²⁶

Musical score for 'Pět minut v Africe' in 2/4 time, key of D major. The score consists of two staves. The first staff has a melody with chords D, A, D, A above it. The second staff starts at measure 5 and has chords D, G, A, D, A, D above it. The lyrics are: Ref. Čá - ry má - ry en - ten - tý - ky, po - le - tí - me do Af - ri - ky. Při - drž - te si če - pi - ce. Hop, a už jsme v Af - ri - ce.

1. Lvi a lvice pod palmami
hrozitánsky špulí tlamy,
loví myši v oáze,
přibývají na váze.
2. Sloni troubí na choboty
od pondělka do soboty
a pak zase pozpátku
od úterka do pátku.
3. Pštrosi mají krásné peří,
pyšně si ho nakadeří,
kýchněš-li však nablízku,
strčí hlavu do písku.
4. Plameňáci purpuroví
na jezeře ryby loví,
volavky a marabu,
hrají si tam na babu.
5. Paviáni křičí zdola
na žirafu: Hej, ty hola,
jak se máš tam nahoře?
Dohlédneš až za moře.
6. Žirafa jen mhouří víčka,
žďuchá hlavou do sluníčka,
chodí k němu na táčky,
okusuje obláčky.

Příloha B 10 – lidová: **Skákal pes**¹²⁷

Musical score for 'Skákal pes' in 2/4 time. It features two parts: 'Tleskání' (clapping) and 'Zpěv' (singing). The clapping part consists of a series of quarter notes on a single line. The singing part is a melody with lyrics: Ská - kal pes přes o - ves, přes ze - le - nou lou - ku, ...

¹²⁶ Zvířata ze ZOO. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/1627/ZVIRATA-ZE-ZOO.html/>

¹²⁷ ZEŽULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s.159

Příloha B 11 – lidová: **Cib, cib cibulenka**¹²⁸

Tleskání

Zpěv

5

Cib, cib, ci - bu - len - ka, mak, mak, ma - ku - len - ka, atd.

když jsem by - la ma - lič - ká, cho - va - la mě ma - tič - ka, ... atd.

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of three staves. The top staff is for clapping (Tleskání) and contains rhythmic patterns of eighth and sixteenth notes. The middle staff is for singing (Zpěv) and contains the vocal melody with lyrics. The bottom staff is a piano accompaniment for the singing part, also in 2/4 time. The lyrics are: 'Cib, cib, ci - bu - len - ka, mak, mak, ma - ku - len - ka, atd. když jsem by - la ma - lič - ká, cho - va - la mě ma - tič - ka, ... atd.'

¹²⁸ ZEZULA, Jiří a Olga JANOVSÁ. *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 1990, s.163

PŘÍLOHY C – UKOLÉBAVKY PRO DĚTI V MŠ

Příloha C 1 – J. Denver/D. Vančura: *Spinkej*¹²⁹

1. Už se kon - čí den, už je čas k spán - ku, zdi se bar - ví od čer - ván - ků,
 5 hled', už lam - pář svět - la roz - svě - cí. Tak si do - čti strán - ku,
 10 zav - ři kní - žku, ho - nem hup - ky do pe - líš - ku, ko - řa - ta dáv - no vr - ní za pe - cí.
 16 — Tak spin - kej, ať ve tvých snech rů - že kve - tou vo - ní mech, prin - cez - nu si
 22 Hon - za bu - de brát. Než půl - noc pros - tře sí - tě,
 27 na vlás - ky po - lí - bím tě, vždyť i tvá má - ma mu - sí spát.

2. Západ rudou barvu ztrácí,
 od řeky se táta vrací,
 musím jít, je jistě hladový.
 Až se usměje, tak na chvílku
 očí si mu všimni synku,
 snad budeš ejdnou taky takový.

Tak spinkej ...

¹²⁹ SPIRITUÁL KVINTET: souhrnný repertoár třiceti let skupiny: písně, vícehlasé úpravy a dvojhlasé vzpomínky [hudebnina]. 1. vyd. Praha: Bočan a spol, 1992. 1 zpěvník (143 s.).

Příloha C 2 - J. Pavlica/F. Halas: *Mlýnek*¹³⁰

1. Tak šup a ho-nem do pe-ři-nek, dí-vej se, dí-vej,
 7 pěk-ně do stě-ny, u-sly-šíš hr-čet zla-tý mlý-nek, co si tam
 14 zpí-vá za-zdě-ný. Me-le on, me-le, me-le všech-ny ře-či,
 21 co kde-ko-mu už po-vě-děl, Mži-kal-ka ví-la
 27 u něj kle-čí, tma už ji chy-tá do kří-del.

2. Až semele cos' napovídal,
 nasype ti to pod čelo,
 a hled', aby sis dobře hlídal,
 co se ti vspánku semlelo.

Mele on, mele, mele ...

¹³⁰ Studánko rubínko + CD | Albatrosmedia.cz. Albatrosmedia.cz - knihy, internetové knihkupectví | Albatrosmedia.cz [online]. Copyright © Albatrosmedia.cz, Albatros Media a.s. [cit. 10.08.2020]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/48840244/studanko-rubinko-cd/>

Příloha C 3 – J. Nohavica: *Ukolébavka pro Kubu a Lenku*¹³¹

G G/F Em⁷ G Am C

1. Den už se se-še - řil, už jste si dost u - ži - li, tak haj - dy do pe - řin, a

7 D⁷ Am/G D G G/F Em⁷

ne a-bys-te tam moc řá - di - li. Zít - ra je ta-ky den, slun-ko mi to dnes-ka

12 D⁷ G Am⁷ C D⁷ Am/G D⁷ G

slí - bi - lo, pře-j-te si hez-ký sen, a kéž by se vám to spl - ni - lo, na na na

18 Em Hm Em Am D⁷

na na na na na na, a - by hůř ne-by-lo, to by nám sta-či-lo.

23 G C G D G C G

Haj - du-ly, daj-du-ly, a-by víc-ka sklap nu-ly. Haj - du-ly, daj- dy,

29 D G D G

kaž-dý svou pe-ři-nu naj - di. Ha ja ja ja ja ja ja, Ku-ba, Len-ka, má-ma

34 D G C G D G

ha - já. Zít-ra dřív než slun-ce zač-ne hřát, do-brou noc a spát.

2. V noci někdy chodí strach, a srdce náhle dělá buch, buchy,
 Nebojte, já spím na dosah, když mě zavoláte, zbiju zlé duchy.
 Zít-ra je taky den, slunko mi to dneska slíbilo. Přejme si hezký sen, a kéž by se nám to splnilo.
 Hajduly, dajduly ...

¹³¹ Jarek Nohavica – komplet: zpěv a kytara / Jaromír Nohavica. - 1. vyd. - Cheb: G + W, 2005. - 1 zpěvník (259 s.)

Příloha C 4 - J. Uhlíř/Z. Svěrák: *Mravenčí ukolébavka*¹³²

F C Dm C F B $\flat$ C C⁷

1. Slun-ce šlo spát za hro-mád-ku klád, na ne-bi hvěz-dy klí - čí.

9 F C Dm C F B $\flat$ C F

Už ne-pra - cuj, mra-ve-neč-ku můj, scho-vej se do je-hli - čí. Ref. Máš

18 Gm Am B $\flat$ F Gm Am C F

no - žič - ky u - bě - ha - né, den byl tak těž - ký. Pojd',

26 Gm Am B $\flat$ F C F

lůž - ko máš o - de - stla - né v plát - ku od ma - ceš - ky.

2. Spinká a sní mraveneček
u hromádce u kapradí.
Nespinká sám, s maminkou je tam,
tykadlama ho hladí.

Ref. Máš nožičky ...

¹³² Mravenčí ukolébavka, Jaroslav Uhlíř | SuperNoty.cz. [online]. Copyright © [cit. 10.08.2020]. Dostupné z: <https://supernoty.cz/skladby/jaroslav-uhlir/mravenci-ukolebavka/1967?listtype=Grid>